

עכב רב

גיליון תודשי מתורתו

של הרב מרדכי

אבן-ישראל שטיינזלץ

גיליון תמוז תשס"ה

תנ"כ

בנימין

בנימין



הקדמה

דבר מערכת

כמו חודש תמוז - הגיליון שלפניכם עומד על קוטב הגלות והגאולה, השבר והתיקון, הצרה והישועה. בתוהו שבין הצרות והישועות עומד היהודי ובסופו של דבר יש לו רק משהו אחד שהוא יכול למסור - את נפשו. מסירות הנפש בכל הצדדים הרבים של המושג הזה הוא הכוח היחידי שמניע את העולם לעבר התיקון. מסירות הנפש, קידוש ה', המוכנות לוותר על היקר מכל, העמידה העיקשת על עצם הלז, האחיזה בדברים היסודיים והעקרוניים - כל אלה הם האנרגיה האמיתית שפועלת בעולם ומקרבת את הגאולה.

יש בגיליון דברים על שני האדמו"רים האחרונים של חב"ד - הרבי הרי"ץ שהשתחרר מהכלא הרוסי בחודש תמוז והרבי מליובאוויטש שהסתלק בחודש תמוז. ההיזכרות המחודשת בשני הצדיקים הללו בחודש הזה באופן שהרב עדין מתאר אותם טוענת את החודש הזה באנרגיה של דחיפות, של מסירות נפש ושל ניסיון אמיתי לקרב את הגאולה.

בימים האחרונים טעמנו של מאורעות גדולים, של שעות גדולות והרות גורל, המו גויים מטו ממלכות, קל יותר היה לחשוב על האפשרות של תיקון בהיקף גדול, של שינוי אמיתי בעולם. ועדיין אנו זקוקים לישועה גדולה, שנאת היהודים התעוררה בכל מקום, בעיות היסוד הפנימיות והציבוריות עולות ובוקעות במשנה חריפות וכאב, העולם הפנימי והחיצוני מתגודד בין התוהו והתיקון. אנו מקווים שהגיליון הזה יסייע למקד את האנרגיה בדברים החשובים, יעורר למסירות נפש אמיתית, ויתן כוח והשראה למחשבות ופעולות שבוקעות את המציאות בהתמסרות ובלי חשבונות.

לחיים! שנזכה לחודש של ניסים ונפלאות,
חודש של הארת פנים וגאולה שלמה!

המערכת: יאיר שוורצפוקס ואהרן בילט

השתתפו בהפקת הגיליון: נתנאל איתי ויהודית שבתא

להרשמה והצטרפות להפצת הגיליון ולתרומות

ניתן לפנות למספר: 054-301-6657

TalmideiHarav@gmail.com

עיצוב גרפי:  'עיצובי שיר' 052-8954475



הגיליון מוקדש לזכות הבחור הת' יוסף אהרן נ"י
בן הרב משה אורדמן שיח" לרגל בר המצווה שלו.
מזל טוב! ושתעלה מעלה בתורה ובדרכי החסידות.

תוכן עניינים

ג' תמוז - הילולת הרבי מליובאוויטש

- גדולה - נאום בוושינגטון 7
- לתת חתיכה מהנשמה - התוועדות ג' תמוז 14
- קבלת עול והכנה לביאת המשיח 25

י"ב-י"ג תמוז - חג הגאולה של הרבי הרי"ץ

- מסירות נפש על היהדות - התוועדות 32

י"ז תמוז ושלושת השבועות

- לכעוס על החורבן - שיחה 47
- על גלות וגאולה בתורת החסידות - מאמר 58

ג' תמוז - הילולא לרבי מליובאוויטש

אני רק רוצה להסביר מה הרבי רצה. אפשר להגיד את זה במילים קטנות ואפשר להגיד את זה במילים גדולות. במילים הקטנות: הוא רצה להפוך את העולם. במילים הגדולות: הוא רצה להביא את המשיח. זה לא שונה אחד מהשני, אלא רק סגנון אחר. מהצד הזה, הוא לא הצליח לעשות מה שהוא רצה, מפני שכל מה שהוא רצה זה לגאול את העולם.

הוא לא רצה רק שיהיה עוד יהודי אחד שומר מצוות; זה בוודאי היה חשוב לו, ובוודאי גרם לו הנאה. היתה לו הנאה מכך שעוד ילד אומר 'מודה אני'. אבל זה לא היה העניין, זו לא היתה תכלית המכוון. תכלית המכוון היתה להפוך את כל העולם, ואת העולם היהודי בתחילה. זו היתה הנקודה וזו היתה המטרה וזה היה הדבר שהוא רצה לעשות.

(התועדות ג' תמוז, תשס"א)

גדולה

דברים שנשא הרב בספריית הקונגרס בוויניגטון
ביום השנה השלישי להסתלקותו של הרבי מליובאוויטש

מוזר לומר שעם כל יום שעובר אנו יותר מתגעגעים לרבי. כן, התרגלנו, והכאב החריף אולי חלף, אבל האובדן נעשה יותר ויותר גדול. הוא איננו כאן בשביל כל אותם דברים שבהם אנו זקוקים לו, והפער בין מה שרצינו לדעת, מה שרצינו להתחבר אליו, ולבין אותם דברים שנמצאים איתנו הולך וגדל. אנו חשים את האובדן הזה בכל כך הרבה אופנים וצורות.

מדברים על למדנותו של הרבי. בהערת אגב אומר: תלמיד חכם נתפס כאדם גדול, מבריק, ומי יותר מאשר העם היהודי יודע להעריך תלמידי חכמים? תלמידי החכמים הם האליטה של העם היהודי, מעמדם גבוה יותר מזה של מלכים ומושלים. כך בנויה החברה היהודית: בראש כל המוסדות והארגונים עומד תלמיד חכם. זהו אפוא תואר כבוד חשוב מאוד, אך יש משהו שהוא מעבר לתלמיד חכם, וזהו ה"רבי". "רבי" זה משהו מעבר לידע ולחוכמה, אפילו מעבר לנבואה. זה דבר שקשור לעצם מהותו של האדם עצמו. זו משמעות שמו של מייסד החסידות, הבעל שם טוב: "בעל שם טוב" זהו הכתר הנעלה ביותר, משימה שהוא אינו קשור לשום תכונה מסוימת אלא

במובן מסוים להיות בספרייה זה להיות קשור לספרים. לספרים יש קשר מוזר, קשר מיוחד במינו של השלמה הדדית עם בני אדם. לפעמים ספרים באים במקומם של בני אדם, ויש ספרנים שבני אדם, אפילו קוראי הספרים, הפסיקו להיות חשובים בעיניהם, אבל הספרים עצמם חשובים בעיניהם כאוצרות.

מצד שני, לאדם חי, גם כאשר הוא יוצר ספר, יש סוג שונה לחלוטין של קיום. ספרים קל לקטלג, בין בשיטה היהודית ובין בכל שיטה אחרת. בני אדם, לעומת זאת, הרבה יותר קשה לקטלג, ובמיוחד אדם כמו הרבי.

הרבי היה אדם גדול, ואדם גדול אי אפשר לצמצם אפילו למבנה גדול כמו זה שאנו נמצאים בו. אני רוצה לדבר כעת על גדלות. שלוש שנים עברו מאז שהרבי אינו אתנו עוד. דרכו של עולם היא שעם הזמן הפצע והכאב מתפוגגים מעט. זה לא בדיוק מה שקרה בתנועת חב"ד: שם הכאב הוא, ככל הנראה, עז כפי שהיה.

מה שקורה בכל אובדן הוא שהאובדן נעשה יותר ויותר משמעותי עם הזמן, אם אכן היה זה אובדן. זה נשמע לי כמעט

הוא עצם מהותה של הגדולה.

כבר לא שואל עליהם, לאף אחד לא
אכפת, והם נשכחים כמעט מיד.

אבל זה מגיע עוד יותר עמוק; והרשו לי
לומר משהו שיישמע אולי לא רציני: לפני
שנים רבות הייתי חבר בהנהלת גן החיות
התנ"כי, והייתי הולך להתבונן בבעלי
החיים השונים. בין השאר התבוננתי
בטווסים. טווס הוא ציפור יפהפייה
באמת. כאשר הטווס רוצה להראות
את עצמו הוא פותח את זנבו כמניפה
ומציג לראווה את שפעת צבעיו - אחד
המופעים של הטבע בתפארתו. כשרואים
אותו חושבים שרואים משהו ממשי. אבל
מכיוון שגן חיות הוא גן חיות, ראיתי, יום
אחד, טווס מרוט, וטווס מרוט נראה
כמו תרנגולת מכוערת במיוחד... כשאני
מדבר על גדולה אני חושב הרבה פעמים
במונחים של זנב הטווס: קח מהשר את
כבודו, מאישה יפה את יופיה, מן המלומד
את הידע שלו - ומה נשאר? שהרי
המלומד, האיש המוכשר, המתמטיקאי
הדגול או האמן - כולם אינם אלא סוגים
שונים של טווסים. יש להם ייחוד כלשהו;
כישורם עושה אותם מיוחדים, מעניינים,
יפים. אבל אם נתייחס אליהם כאל בני
אדם, במנותק מן הידע או ההישגים
שלהם, הרי שנשאר לנו אדם רגיל ביותר,
לעיתים אפילו פחות מאשר האדם מן
השורה.

בתולדות העולם היו הרבה אנשים
מוכשרים, אפילו רבי כישרונות, גאונים
בתחום המסוים שלהם; אך כבני אדם
הם לא היה אנשים נעימים, ובוודאי לא
אנשים דגולים. ברשימת המדענים,

הנקודה המרכזית של הגדולה היא
שיש כל מיני דרכים ואופנים שבהם
אדם יכול להיות גדול. יש אנשים שהם
גדולים משום שניחנו ברכוש - נכסי
דניידי ודלא נייד, והם עשירים ובעלי
כוח. יש אנשים שהם בעלי כוח פוליטי:
נשיא ארצות הברית, המלכים של ארצות
מסוימות, יש להם גדולה של כוח. ויש
אנשים שיש להם גדולה בתחום הלימוד
והידע. אך בעל הממון יכול לאבד את



**קח מהשר
את כבודו,
מאישה יפה
את יופיה,
מן המלומד
את הידע שלו -
ומה נשאר?**



ממנו, וכשהכסף נלקח ממנו מסתבר
כי הוא בעצם אדם קטן וחסר חשיבות.
אנשים בעלי כוח הם מפורסמים כל עוד
מדברים עליהם בחדשות, והם בחדשות
כל עוד ממשיך להיות להם כוח. כאשר
הם מאבדים את כוחם - יש שאף אחד

הסופרים, הציירים, הפסלים והמוזיקאים יש כאלה שהייתה להם נוצה יפה קטנה אחת, אך הם חסרי אישיות.

באמרי שהרבי היה אדם גדול, אינני מדבר על אותו סוג של גדולה המצורף לאישיות: גדולה בידע, גדולה בהבנה, גדולה באהבה. אני מדבר על משהו שקשה מאוד להגדיר ולהסביר אותו: גדולה כשהיא לעצמה, גדולה של אישיות שאיננה קשורה לשום הישג מסוים אלא היא מעבר לכל ההישגים. אדם גדול הוא אדם המעניק את הכוח והתפארת לכל מה שהוא עושה. מקור הגדולה הוא בתוכו פנימה. וכך כל מה שהוא עושה נהיה גדול, מפואר - בגלל האישיות העומדת מאחורי המעשים. זהו מושג שונה לגמרי, דרך אחרת לחלוטין להבנת מהותה של הגדולה. אחת ההגדרות של המושג "רבי" היא "רב-יוד". כל יהודי הוא "יוד". יש יודין קטנות מאוד, יש כאלה שהן כה קטנות עד שבקושי אפשר לראותן. ואילו רבי הוא רב-יוד, אדם בעל אישיות גדולת ממדים, הרבה יותר מבני אדם רגילים. זו תמצית מהותו.

את הסוג הזה של גדולה, הגדולה הזו העומדת בפני עצמה, בלי כל תכונות לוואי, אין כל דרך לתאר. התכונות יבואו אחר כך. מדובר באישיות עצמה, באדם שמאחורי כל המסכות, הצורות והמופעים. זהו סוג של פילוסופיה; הייתי אומר שזה קרוב למושג של "הדבר כשהוא לעצמו", בניגוד לכל האופנים שבהם אנו רואים, תופסים ומבינים אותו. לנו, לכל כך הרבה מאתנו שזכו

**אדם גדול הוא אדם
המעניק את הכוח
והתפארת לכל
מה שהוא עושה.
מקור הגדולה
הוא בתוכו פנימה.
וכך כל מה שהוא
עושה נהיה גדול,
מפואר - בגלל
האישיות העומדת
מאחורי המעשים.**

לראות את הרבי, הייתה אותה חוויה בלתי פילוסופית עצמה של ראייה. ידענו שאיננו רואים אותו כפי שהוא. ראינו אותו דרך פעולת גומלין כלשהי עם מסתורין כלשהו בתוכנו פנימה. זה היה מה שראינו, מה שתפסנו, משום שהוא היה מעבר לכל זה, משהו שונה. וזו הייתה גדלותו, שהייתה באישיותו עצמה.

באומרי שסוג כזה של גדלות אינו קשור לשום תכונה מסוימת איני אומר שלרבי חסרו התכונות הללו: אני רק אומר שכאשר ביקשו ממני לדבר על למדנותו

כל מי שהיה לו העונג והכבוד לפגוש אותו אישית ראה, לא הרגיש אלא ראה, לא רק את הכריזמה היוצאת דופן שלו אלא גם את יכולתו להתאים את עצמו לכל אחד ואחד מהבאים אליו, קטנים כגדולים, מדינאים ומלומדים, סופרים טובים וטובים פחות, כל מיני אנשים ונשים גדולים. את יכולת ההסתגלות הזו, לחוש מיד את הניואנסים הרגשיים הדקים ביותר של כל אחד, להבין כמעט כאילו ההבנה היא הוא-עצמו, להבין את כולם.

עם זאת הרבי עצמו, עם כל הגמישות האישית שלו, היה 'אדם עצמי', אדם שלא השתנה. הוא לא השתנה במובן הזה שהעולם שבחוץ לא יכל להטביע את חותמו על כל דבר שהוא בתוכו פנימה. זה היה באופן אחר. כל מי שהכיר אותו או זוכר אותו יודע זאת. הוא היה לגמרי, לחלוטין, עשוי לבלי חת. הוא לא פחד מסכנות אישיות, כפי שאירועים רבים בתולדות חייו מעידים על כך. אך יותר מזאת הוא לא חשש כלל וכלל ממה שאנשים יגידו או לא יגידו, מתגובותיהם של הזולת, האם דעותיו ורעיונותיו מוצאים חן בעיניהם אם לאו. והוא הלך בדרכו, דרך קשה אשר חוללה שינוי בארצות הברית ובעוד הרבה מקומות אחרים, ושינתה את מהלך ההיסטוריה לפחות במידה קטנה.

עד ימיו ההיסטוריה היהודית הדתית הייתה במגמת ירידה, הייתה זו קבוצה של אנשים שהפסידו בהתמדה, שהיו

של הרבי זה נראה לי מצחיק, משום שהרבי היה מעל ומעבר לזה. הלמדנות שלו הייתה תולדה של היותו אדם גדול, ומשום כך היא הייתה למדנות גדולה. אני בטוח שכל מה שהוא נגע בו נעשה גדול משום כך.

התפיסה הזו היא תפיסה מרכזית במחשבת החסידות, והיא קשורה למושג "עצמי" ו"עצמיות". גם זה הוא מושג שקשה מאוד להסבירו. הפירוש המילולי של המושג הוא: "מה שקשור לדבר בעצמו" - ללא כל תכונות ומאפיינים. כשאומרים על אדם מסוים שהוא "עצמי" אנחנו אומרים שהוא אינו קשור לדברים קטנים וגדולים הבאים מבחוץ, אלא שהוא הינו הוא עצמו, וזה דבר שונה לחלוטין.

בחסידות יש צד של פולקלור: שרים, רוקדים, אוכלים הרינג; אבל זו אינה החסידות, ובוודאי שגם לא מחשבת החסידות. מחשבת החסידות הוא תחום של חשיבה שלא רק שנכתבו עליו ספרים - הספרים הם אולי פחות חשובים - אלא תחום של מחשבות ורעיונות עמוקים ורבי עוצמה, ומאוד יצירתיים. בספרות החסידית נאמר שה"עצמי" הוא משהו שאינו משתנה; מה שמשתנה הוא המופעים החיצוניים, אך הדבר כשלעצמו הוא יציב ובלתי משתנה.

מה פירוש הדבר? כל מי שהכיר את הרבי ידע עד כמה מדהים הדבר שאדם כזה הגיב מיידית לכל מצב ומצב רוח.

מפוחדים, שהתביישו להיראות ברבים. הרבי שינה זאת בצורה דרסטית ודרמטית, בכל העולם, הן עבור חסידיו והן עבור מי שלא היו חסידיו, ואפילו עבור יהודים כאלה שלא אהבו אותו.



**הוא לא השש כלל
וכלל ממה שאנשים
יגידו או לא יגידו,
מתגובותיהם של
הזולת, האם דעותיו
ורעיונותיו מוצאים חן
בעיניהם אם לאו.**



מכאן ואילך ההיסטוריה זורמת בכיוון חדש. היום יהודי שומר מצוות יכול ללכת ברחובות ניו יורק ללא כל בושה, ולא רק שם אלא בכל מקום: מספריית הקונגרס ועד לאוניברסיטאות ייל ופרינסטון. היום זה כבר איננו מראה משונה אלא משהו טבעי. וזה רק חלק קטן ממה שהרבי חולל.

השינוי הזה התרחש מפני שלרבי זה בכלל לא שינה אם הייתה זו המאה ה-18, ה-20 או ה-25 - עכשיו, הוא אמר, אנחנו מנווטים. ואגב: כיום אנחנו לא מנווטים

עוד בעזרת מצפן, משום שמצפנים מושפעים מסערות מגנטיות; אנו מנווטים עם ג'ירוסקופ, אשר יש בו גלגלים בתוך גלגלים, וגלגל אחד שלעולם אינו משנה את כיוונו; גם אם הופכים אותו או מניחים אותו בכל דרך אפשרית אחרת הוא יישאר במקומו ויצביע לאותו כיוון בדיוק. זה מה שהרבי היה: הוא הצביע לכיוון ברור. ומה שהוא רצה היה יותר מאשר לחולל שינויים קטנים אצל כמה יהודים. הוא רצה לעזור, כמובן, אבל הוא רצה גם יותר מזה. הוא דחף לכיוון האירוע הדרמטי והחשוב מכל. בכארבעים שנות נשיאותו הוא כל הזמן שאף לדבר אחד ויחיד: להביא את המשיח. זה היה הדבר היחידי שהיה חשוב לו: לחולל שינוי בכל העולם כולו. הוא דיבר על כמה שאנחנו קרובים לזה וכמה שאנחנו רחוקים מזה, שאנחנו נמצאים ממש על ספו של תהליך שיכול לשנות את המאסה. ושינוי קטן, כחוט השערה, הוא משהו שכל אחד מאתנו יכול לעשות. עלינו לפעול ביתר עוצמה כדי לשנות את השאריות הקטנות והכמעט זניחות הללו, אשר דווקא אותן כל כך קשה לשנות.

בכימיה אנחנו יודעים שכשרוצים לזקק חומר מסוים, בדרך כלל קל לזקק את תשעים האחוזים הראשונים שלו. להגיע ל-99% של חומר טהור זה הרבה יותר קשה, קשה עוד יותר להגיע ל-99.99%, אך קשה יותר מכל להגיע לחומר טהור לחלוטין. בדומה לכך, מדענים הצליחו להגיע לטמפרטורה שהיא גבוהה רק בשתי עשירות המעלה מן האפס

אנשים כאלה נוטים להיות בני אדם קרים מאוד, אפילו הרסניים, משום שלא אכפת להם מה יקרה בדרך להגשמת רעיונם; הם הולכים בדרכם. כמה מהאנשים הללו הם אנשים טובים, אפילו בעלי כוונות נפלאות, אך הם נטולי חמלה וחסרי הבנה. הם פשוט הולכים בדרכם



**הרבי, לעומת זאת,
על אף שהוא היה מכוון
כולו למטרה אחת
ויחידה וכל חייו הלכו
לקראת אותה נקודה,
ניחן ביכולת להיות
כל כך אנושי
ומלא חמלה, להבין
את שפעת החולשות
של הזולת;**



כאילו אין בעולם שום נתיב אחר מלבד הדרך החד-סטרית שלהם.

הרבי, לעומת זאת, על אף שהוא היה מכוון כולו למטרה אחת ויחידה וכל חייו הלכו לקראת אותה נקודה, ניחן ביכולת

המוחלט; אך כדי להגיע לאפס המוחלט יהיה צורך בכמויות עצומות של כסף ואנרגיה.

הרבי לא רצה להגיע לאפס המוחלט - הוא רצה להגיע לאינסוף המוחלט. הוא אמר שאנו, האנושות, כל כך קרובים לכך. כל כך הרבה סבלנו - לא רק כיהודים אלא כבני אדם. היו לנו גם כל כך הרבה בעיות, עברנו כל כך הרבה שינויים, ומוטל עלינו לעשות משהו, עוד דבר קטן נוסף.

זה היה רצונו של הרבי. הוא אמר זאת בשנות הארבעים, הוא אמר זאת כאשר הפך להיות רבי בשנות החמישים, וגם עכשיו הוא אמר את אותם דברים, את אותו רעיון עצמו. הוא תמיד היה עם הפרטים הקטנים, אבל דיבר על כך שאנחנו לא צריכים ניצחונות קטנים: אנחנו צריכים את המכלול של עשיית שינוי - וזה המשיח. משיח פירושו שינוי בלתי הפיך בהיסטוריה; לא עוד שינוי קטן שיתפוגג ואחריו ישובו הדברים לקדמותם, אלא שינוי דרמטי בהיסטוריה שאחריו שום דבר לא יוכל עוד לשוב ולהיות כפי שהיה.

זו התפארת; וזה גם הקושי. היו זמנים שבהם כמעט שלא היו לרבי "חיילים", ועם זה הוא המשיך ללכת באותה דרך ישרה. והוא עשה זאת עם המון חמלה - אשר נבעה אף היא מגדולתו. יש אנשים שהם דבקים במטרה אחת ויחידה, ואנשים שיש להם רעיון אחד ויחיד -



כ"חלק אלוק ממעל" הקיים בתוכנו, והוא חלק שמעל ומעבר לכל הגדרה, מעבר לכל התארים והתיאורים האפשריים, ושהוא מקור החיים הנמצא בכל. זוהי הנשמה האלוקית שבאדם, מקור הכוח שלו שאותו אי אפשר להגדיר בשום דרך אחרת, מקורה של התפארת שאי אפשר לזהותו. ה"עצמי" הוא מי שהנשמה מופיעה בתוכו בלי כל המסכות של הגוף והשכל, ובלי כל הפילטרים המודעים והבלתי מודעים של התאוות, המשאלות, הרצונות הטובים והלא טובים, של החברה הסובבת.

כאשר הדבר הזה עצמו זורח זו היא העצמיות. וזהו רבי. וזהו גדולה. וזה דבר שאין לו תחליף. יש לנו יכולת לעמוד מול גדולה, אפשר למצוא אנשים שיש להם כל מיני תכונות: מלומדים קטנים וגדולים, פוליטיקאים מוכשרים, בני אדם שהם חביבים לבריות. אבל לא נוכל למצוא את מקור המהות היוצא דופן הזה שהוא הדבר לעצמו. והוא מה שקוראים "רבי".

להיות כל כך אנושי ומלא חמלה, להבין את שפעת החולשות של הזולת; ייתכן שהוא הבין אותם מרחוק, לא סבל אתם אך חש כלפיהם חמלה ושותפות גם כאשר לו-עצמו לא היו עניינים אלה. להרגיש מה שהאחר מרגיש - זה מה שהרבי היה.

איך ייתכן שאדם שיש לו מטרה, שהולך באופן גורף בכיוון אחד, תהיה לו גם יכולת יוצאת דופן לסבול עם כולם ולהבין את פנימיותם של האנשים הקטנים? והיו כל כך הרבה אנשים קטנים, שפשט לא הבינו - חלקם ראו את עצמם כמעריצים שלו, אחרים אמרו שהם חסידים שלו, והיו כאלה שהגדירו את עצמם כמתנגדים שלו, אך בסך הכל הם היו קבוצה של אנשים שברובם המכריע היו בני אדם קטנים וחסרי חשיבות שלא הפסיקו להטריד אותו... אנשים אלה לא יכלו להבין מהי גדולה, אבל הרבי יכול היה להבין אותם. הוא הבין מהי קטנות, מהי רשעות, מהי טיפשות. ולהבין טיפש לפעמים קשה הרבה יותר מאשר להבין חכם. הוא הבין את הטיפשים ואת הכסילים ואת המרושעים, והייתה בו חמלה על כולם, והוא השתתף ברגשותיהם ובכל הצרות הקטנות והמדומיינות שלהם.

כל זה היה חלק מהדבר שנקרא "עצמי". עצמיות אי אפשר לתאר בשום שם תואר, משום ששמות תואר אינם חשובים. אין זו חוכמה, אין אלה רחמים, אלא זה מה שקיים, ואשר משקף את כל התכונות האחרות. החסידות רואה את הנשמה

חתיכה מהנשמה

מתוך התוועדות ג' תמוז תשע"א בבנייני האומה

למצוא את הנקודה

מהבחורים, מושך אותי ואומר לי: בוא, נלך, יש עכשיו 'פארברענגען'. עכשיו תבינו, רוב האנשים שם בישיבה, גם עולי רוסיה, הם ידעו רוסית, אבל יידיש הם בקושי ידעו, והתימנים בוודאי שלא ידעו הרבה יידיש. אני, לעומת זאת, מדבר אידיש כשפת האם שלי. אז אני יודע מה זה פארברענגען. זו מילה שהפירוש שלה ביידיש תקנית זה 'בילוי'. אז אני אומר לבחור הזה: "מה אתה מושך אותי לעשות פארברענגען, אני באתי לכאן כדי ללמוד, לא כדי לבלות..." אבל הבחור משך אותי, הביא אותי, ואחר כך הבנתי שזה לא בדיוק מה שחשבתי.

אני רוצה לדבר על העניין הזה. עצם העניין, שקוראים לדבר כזה כך. חסידים אומרים, שמה שפארברענגען של חסידים יכולה לפעול, אפילו המלאך מיכאל לא יכול לפעול. אז אם ככה למה קוראים לזה 'בילוי'? הסיבה היא פשוטה, ומובא דברים מעין זה בספרי חסידים על דברים אחרים. הרי כשבן אדם הולך למשל להתפלל אז יש צד אחד שהולך להתפלל, ותמיד יש את האידך גיסא. הצד האחר שמפריע לו להתפלל. אני מתחיל להתפלל, אז הצד האחר מפריע. אני רוצה ללמוד תורה, והצד האחר מכניס לי בראש מחשבות. אני

לחיים רבותי! למילה 'לחיים' יש כל מיני פירושים אבל הפירוש העיקרי הוא שמתחילים לחיות... לא אומרים 'לחיים' בשביל שהמשקה ייכנס אל הפה ומהפה לוושט ומהוושט לקיבה ומהקיבה למעי הדק, ומשם למעי הגס... אם זו המטרה אז חבל אפילו על משקה לא טוב כמו זה שיש כאן. כשאומרים 'לחיים' צריך להתכוון לכך שהפסולת תלך לאן שתלך אבל החלק המובחר צריך להגיע לראש. וכשהמשקה מגיע לראש הוא צריך לעשות משהו בראש ואם לא קורה משהו בראש, צריכים לשתות עוד קצת. בכל מקרה, לחיים!

טוב, רבותי. בואו נתחיל קודם כל בדבר קטן, מעין הקדמה להתוועדות: אספר לכם מעשה קטן על התוועדות. לפני הרבה שנים, בערך לפני שישים שנה, הייתי אז בחור צעיר שנפל לישיבת תומכי תמימים לוד. היא הייתה אז ישיבה שקראו לה ישיבה לעולי תימן ועולי רוסיה - זה היה השם הרשמי שלה. טוב, הגעתי לישיבה, ישבתי שם והייתי חדש זר. כיוון שהייתי צעיר, חדש ותמים - ישבתי ולמדתי, מה היה לי עוד לעשות. יום אחד אומר לי פונה אלי אחד



**בהתוועדות אף אחד
לא צריך לדעת מראש
מה הוא עומד לומר,
אף אחד לא צריך
להתכונן מראש
למה הוא הולך לשמוע.
רק צריך לפתוח
קצת את האוזניים,
לפתוח קצת את הלב
ולתת לדברים לפעול.**



חבל על הזמן כפשוטו. תארו לעצמכם שכן אדם הולך לאיזה חוויה גדולה, הלך פלוני להתחתן, ובאמצע החתונה הוא יושב ורושם: ועכשיו, הכלה מחייכת, והוא רושם. ואחר כך הוא רושם: עכשיו, השושבין הזה עיקם את הרגל - זו לא חתונה. אם אני מתחתן אני לא יושב ורושם. כשמישהו אחר מתחתן, אני יכול לעשות רשימות כאלה. זו בעצם הנקודה של מה עושים בהתוועדות? זה לא כל כך חשוב מה תשמעו בחצי השעה הקרובה, אם תשמעו חידושי תורה או לא תשמעו, זה לא מעלה ולא מוריד. דברי תורה שמעתם כבר מספיק. אם אתם רוצים

לא רוצה להגיד איזה מחשבות בדיוק, כי המחשבות שיש אצל אנשים שמתפללים אפילו אם הם מתנועעים בדבקות זה אוסף של מחשבות מכל הסוגים והמינים. אז הבעיה היא שבכל פעם אני ניגש, אני אומר לעצמי: בוא, נשב נלמד קצת. אז מה האידך גיסא אומר? הוא מתיישב לידי, ומפריע לי. אז מה עשו החסידים? אמרו, טוב טוב, אנחנו לא הולכים למאורע קדישא. אנחנו לא הולכים למסיבת קדושים, אנחנו לא הולכים להתעוררות הנשמה, אנחנו הולכים לבלות. אז כשהאידך גיסא שומע שהולכים לבלות, הוא אומר: אם ככה, אני לא צריך לבוא ולהפריע. אז האידך גיסא עוזב אותנו ומפני שהוא עוזב, זו הזדמנות, לשבת ולדבר דברים רציניים, אז לכן אנחנו עושים קצת פארברענגען.

תראו, יש הבדלים בין דרשה ואמירת דברי תורה לבין פארברענגען. למעשה יש כמה הבדלים מהותיים, שהם לא בנויים על זה שמישהו שותה קצת לחיים. זה הבדל חיצוני ולא רציני. יש פה ביניכם כאלה שבאים מכל מיני ישיבות ואתם רגילים לשמוע איזה דבר מהראש ישיבה או מסתם אדם גדול ואתם ישר מוציאים את הפנקסים שלכם וכותבים את הדברים. יש לכם פנקסים כאלה ואתם כותבים איזה ווערטל מרב פלוני או מהרב אלמוני ורושמים את זה בספר הזכרונות. מה שאני רוצה להגיד הוא שאם מישהו יעשה את זה בהתוועדות, אז זה מראה שלא נגע ולא פגע. אם הוא יושב ורושם את מה שאומרים אז

מה שבן אדם יזכור, אפילו פירור קטן. אבל הפירור הקטן הזה צריך להיות כדבעי. כמו שמישהו אמר על המימרה: פתחו לי פתח כפתחה של מחט, ואני אפתח לכם פתח שקרונות ועגלות נכנסות בו. מה זה כפתחה של מחט? זה חור קטן. אבל פתחה של מחט הוא חור קטן שהולך מקצה אחד לקצה השני, אחרת זה לא פתחה של מחט. זאת אומרת שקב"ה אומר תפתחו לי פתח קטן אבל שזה יהיה מפולש, מקצה לקצה. כשבן אדם קיבל משהו בהתוועדות, הוא שמע איזה



**בצד מסויים
כל הווערטלך,
כל תורות היפות,
כל מה שנכנס
לאוצר הספרים
של הספרייה הלאומית
- כל זה לא מעלה
ולא מוריד. מה שחשוב
הוא מה שנשאר
לאדם אחרי שכל
הקליפות יורדות.**



עוד, אני בטוח שיש עוד כמה מקומות שתוכלו לשבת וללמוד עוד כמה שעות נגלה ונסתר, כמה שאתם רוצים. הבעיה היא שחוץ מכל הדברים האלה, ישנה השאלה: לאן כל הלימוד הזה הולך? לאן התפילות הולכות? לאן הנענועי דבקות של אנשים הולכים? אני יכול להגיד לכם לגבי חלק גדול מהתפילות: לפעמים החלק הממשי שהיה בתפילה הוא מה שהוצאתי אוויר מהפה. אני מתאר לעצמי שאת האוויר הזה, הקב"ה מקבץ, אוויר של תפילה א' ותפילה ב', מוסיף את כל אלה יחד, ומזה עושה אולי רוח, עושה רוח שירד גשם בכינרת או בנגב. זה מה שיוצא מהתפילות. אז התוכן לא מעלה ולא מוריד. נכון שהמילים כתובות בסידור אבל הנשמה שבי הייתה עסוקה בעסקים אחרים.

מה קורה בהתוועדות? בהתוועדות אף אחד לא צריך לדעת מראש מה הוא עומד לומר, אף אחד לא צריך להתכונן מראש למה הוא הולך לשמוע. רק צריך לפתוח קצת את האוזניים, לפתוח קצת את הלב ולתת לדברים לפעול.

אני זוכר ששאלתי את המשפיע שלי, בשעתו, הייתי אז בהתוועדות שהמשיכה לילה שלם, למעשה, כל אלה שהיו שם בהתוועדות סיימו אותה כשהם מתחת לשולחן כפשוטו. המשפיע נשאר ער ואני שאלתי אותו: טוב, אני עכשיו נוסע הביתה. מה אני לוקח איתי? אז הוא אמר לי: מה שתזכור זה מה שאתה לוקח איתך... שזה בעצם מה שיש בהתוועדות,



מדברים בהתוועדות. בהתוועדות לא אומרים דברי כיבושין, אלא מדברים, ומנסים שיהיה מפה לאוזן, ולפעמים, יכול להיות שבן אדם יושב בהתוועדות, ושומע דברים שאפילו מי שאמר את הדברים לא הבין ולא כיוון ועדיין נקלט איזה דבר. בצד מסויים כל הווערטלך, כל תורות היפות, כל מה שנכנס לאוצר הספרים של הספרייה הלאומית - כל זה לא מעלה ולא מוריד. מה שחשוב הוא מה שנשאר לאדם אחרי שכל הקליפות יורדות. יש איזו נקודה, וזו הנקודה שבאמת שווה והנקודה הזו היא מעין מה שאמרו חכמים שיש עצם לזו, שהיא לא נמחקת. כל הגוף נמחק בקבר אבל נשאר איזה שריד שלא יימחק וממנו מתחיל תחיית המתים. זה בעצם מה ששייך להתוועדות, אנחנו מדברים אל הנקודה הזאת שלא תמחק. עכשיו, לפעמים היה בן אדם בהתוועדות והוא לא שמע כלום וזו יכולה להיות אשמה של כולם. אבל העניין הוא שאם בן אדם פותח אוזניים, ואומר ככה: ריבנו של עולם, תן לי לשמוע, אז הוא ישמע.

הבעיה של משה רבינו

מפני שזו התוועדות לכבוד יום ההילולה, נאמר משהו על בעל ההילולה. אני לא רוצה הרבה להאריך בשבחים על הרבי, אני עוסק בזה הרבה מאוד זמן, הרבה מאוד שנים, בכתב ובעל פה ועם זאת אני חושב שלא זו הנקודה. אספר לכם מעשה שכתוב בספרים: אחרי פטירתו

דבר, יכול להיות שהוא שמע דברים והוא לא הבין בכלל מה שהוא שמע, אבל זה הגדר האמיתי של התוועדות - לעשות ניסיון לדבר. לצער הלב אי אפשר לדבר ישר לנשמה. אבל אפשר לדבר עם בני אדם, אפשר לנסות לדבר על מה שחשוב באמת.

אני יודע, כולכם צדיקים, כולכם נחמדים פה, כולכם יראים פה, יש פה מה שקוראים לזה, גם יראים, גם דתיים, גם חובשי כיפות, גם מגדלי זקנים, גם מגדלי פאות ארוכות ועוד יותר ארוכות עם כל המעלות שיש בדברים הללו. תראו, כל זה רוח תישאנו, כל זה לא מעלה ולא מוריד, לא בעולם הזה ולא בעולם הבא. מה כן חשוב? חשוב: איפה נמצאת נקודת הנפש שלי? נקודת הנפש שלי זה מה שחשוב. יש אנשים שעושים, יושבים ועוסקים כל ימיהם בתורה ובמצוות ועדיין אפשר לומר עליהם את מה שאמר בעל חידושי הרי"ם, הוא אמר את זה ככה: כאשר הס"מ, לוקח מהאדם את הנקודה הפנימית, הוא משאיר לו את כל השטויות, אדרבה שילך עם גארטעל שילך עם שטריימל, זה לא אכפת לס"מ, הוא לקח ממנו את יסוד הנפש שלו. אז הוא רוצה להיות עם גארטעל, הוא רוצה להיות עם שטריימל? שילך עם גארטעל ועם שטריימל. הגארטעל ילך אחר כך בשביל רצועה של חמור, השטריימל ילך בשביל לכסות סיר של שבת. וכל היהדות שלו גם כן תלך לאיזה תוהו ילל ושימון. עכשיו, איפה יש נקודה הפנימית? איפה נמצאת הנקודה הזו? זו השאלה, על זה

של הבעל שם טוב, התאספו תלמידיו, ודיברו על המופתים שלו. הבעש"ט עשה מופתים בשמיים ובארץ והם ישבו וסיפרו



גם משה האיש,

גם אם הוא היה

יושב והוגה בתורה

בשלמות, בטהרה

ובקדושה עליונה,

הוא לעולם לא

היה מגיע להיות

משה שיושב ודואג

לכלל ישראל.



בהם. נגלה אליהם הבעל שם טוב ואמר להם: חבל שאתם יושבים ומדברים על המופתים שלי ואתם לא מדברים על היראת שמיים שלי... אז יש כל מיני דברים שמדברים על הרבי, כל מיני גדולות וגבורות ועניינים גדולים ונפלאים, אבל לא מדברים על הנקודה החשובה באמת. בשביל להסביר מה אני רוצה לומר, אני רוצה להגיד דבר אחד על משה רבנו. לקח לי הרבה שנים להתבונן בעניין הזה והעניין הוא כזה: משה רבינו היה גדול שבנביאים, הגדול שבבני אדם, זה

עיקר האמונה שלנו שהוא גדול מכולם, אז יושב משה רבנו, והקב"ה מבקש ממנו לעשות דברים גדולים, לגאול את עם ישראל ומשה רבנו לא רוצה. משה רבנו מוצא את כל התירוצים שבעולם. והוא שולח את הקב"ה: לך ימינה, לך שמאלה, קח את אח שלי, קח את הדוד שלי וכן הלאה. השאלה היא למה הוא לא רוצה? כנראה העניין הוא שמשה רבנו רוצה להיות משה רבנו, וכשמשה רבנו נמצא לבד, אז הוא נמצא עם הקב"ה. כשמשה רבנו צריך להכות את פרעה באותות ומופתים שלא נשמעו בכל הארץ ובכל הגוים, כל זה הם בשבילו דברים חיצוניים. את זה אפשר לתת למישהו אחר. תראו, כשהרבי, בסופו של דבר, הסכים להיות רבי, זה לא היה עניין בשבילו שיוציאו לו את הנשמה, ושישגעו אותו מיום ליום ומחודש לחודש, שלא יהיה לו שקט, שהוא לא יישן ולא יאכל, ולא יהיה לו שום מנוחה, ולא יהיה לו שום חופש. זאת לא הייתה הבעיה. הבעיה הייתה, שהוא, היה צריך באיזה מידה להפסיק את ההוויה של עצמו. להפסיק את ההוויה מלמעלה. ולשבת ולהתעסק, מה אני יכול להגיד לכם, עם כל הבריות של העולם.

זה נקרא מסירות נפש. אנשים חושבים שמסירות נפש זה שכן אדם יושב ועובד עשרים ושתיים שעות ביום, זו עבודה קשה אבל זו לא מסירות נפש. מסירות נפש, זה שכן אדם מוותר על אותה הנקודה שהוא היה יכול להיות למעלה מעלה. שהוא לא צריך להסביר את עצמו,



טיפול ציפורן אחת מרגלו של ישראל. משה הזה, הוא משה שבפנימיות, על דרך הסוד, הוא משה יותר גדול. הרבי היה צריך לוותר על המעלה מעלה, הוא היה צריך לוותר על העניין הזה, בשביל לדאוג לציפורן רגלו של אדם מישראל. אני זוכר את הימים האלה, היו זמנים שאנשים היו כותבים מכתבים לרבי'ה. הם היו כותבים דין וחשבון, ותאמינו לי אני זוכר שהייתי רואה את המכתבים האלה, אנשים היו כותבים עשרים עמודים, שלושים עמודים של מכתבים עם שאלות קטנות ובעיות קטנות מכל מיני סוגים. הרבי מעולם לא כתב ספרים גדולים, תורתו מלוקטת מהדברים שנאמרו בעל פה, אבל במקום לכתוב הוא ישב וקרא, וקרא הכל. את כל מה שיש לכל בריה ובריה לכתוב ולספר. הוא קרא את המכתבים שלהם, את הבכיות שלהם, את העניינים שלהם. והוא עשה זאת במסירות נפש. איפה משה רבנו נמצא? מעבר למשה האיש, החכם, הגדול בחכמה מכל האנשים, משה נמצא בנקודה של מסירות הנפש. בספרי חסידות כתוב, שהעניין הזה של מסירות נפש זו הנקודה שבה האדם נוגע באינסוף. למסור את הנפש בשביל לעמוד שם בשביל כל היהודים שמחכים בתור לבקש ברכה, בשביל כל האחרים שבאים לספר לרבי'ה את עוצם גדולתם ואת התקוות הפוליטיות שלהם, לעמוד בשביל כל אלה זו מסירות נפש. וזו מסירות נפש שנוגעת בבחינת אין סוף.

פגשתי לא כל כך הרבה אנשים גדולים, פגשתי פה ושם אנשים מרוממים. אבל

שלא צריך לכתוב פלפולים ולא צריך לכתוב חידושים ולא צריך לכתוב הגהות. והוא יכול להיות עם הקב"ה. האדם הזה נמצא בעצם בגן עדן והוא מחליט לעשות מסירות נפש. מסירות נפש, למסור את הנפש, לא למסור את הגוף, ומסור את הנפש לשבת ולהתעסק עם כל הבריות הללו, הגדולים והקטנים. אגב, לרבי'ה היה חיבה מיוחדת למשוגעים, באמת. היו כל מיני משוגעים שהיו באים אליו, משגעים אותו, והרבי'ה היה לו המון סבלנות אליהם. ובאמת היא שזה באמת לא היה הבדל גדול, תאמינו לי, כשהוא ישב ודיבר עם פלוני השר בממשלת ישראל, ועם פלוני שהיה משוגע קליני, זה לא היה הבדל כל כך גדול מבחינתו. הוא היה צריך לשבת ולדבר עם כבוד השר פלוני, וכבוד אדם פלוני, וכבוד המחבר פלוני, וכבוד המשורר פלוני. זו לא הייתה הבעיה. הבעיה הייתה מה שקוראים לזה בעיית משה רבנו. שבאמת הוא רוצה לשבת עם ה' לבדו והוא לא רוצה את כל הדברים האלה.

עכשיו, מאידך גיסא, מה זה נקרא להיות בבחינה של משה. הבחינה של משה היא בדיוק העניין הזה. שבסוף משה כאיש פרטי לא יכול להיות. גם משה האיש, גם אם הוא היה יושב והוגה בתורה בשלמות, בטהרה ובקדושה עליונה, הוא לעולם לא היה מגיע להיות משה שיושב ודואג לכלל ישראל.

זה מה שאומרים במדרש שמה אומר: הלוואי שימותו משה ואלף כמוהו ואל

זה. הזנב היה מפואר. עכשיו, יש אנשים שהם הרב הגדול, הגאון, הנפלא, האדיר, מחבר כך וכך ספרים. אבל תוריד ממנו את החיבורים שלו, מה יישאר שמה, אולי יישאר תרגולת קטנה. כי האיש בעצמו הוא איש קטן. אותו דבר גם בדברים אחרים. יש מלומדים, תאמינו לי פגשתי מלומדים גדולים, שחלקם היו יצורים קטנים. היה לו זנב, היה לו קרניים, היה לו משהו שהיה מכובד, ומעבר לזה שום דבר. עכשיו, מה נקרא אדם גדול? אדם גדול הוא זה שכולו גדול. לא שיש לו איזה זנב יפה ככל שיהיה, מישהו שאצלו הכל גדול. וזה מה שהיה הרב'ה, הוא היה איש גדול בכל הפרטים שלו ובכל העניינים שלו.

מה צריך לעשות

תבינו, כל הדברים שדיברתי על הרבי, לא דיברתי בשביל לדבר בגדולתו של הרב'ה. יש זמנים לזה, יש גוונים לזה, יש דברים בעניין הזה. אבל בעצם, השאלה היא: עומד פה יהודי בהתוועדות ושומע אותי - אז מה יוצא לו מזה שהרב'ה היה איש גדול? מה יוצא לך מזה שהרב'ה היה איש גדול? שתוכל להגיד: אני חסיד חב"ד? יש לי כרטיס חבר במועדון הזה והרב'ה שלי היה איש גדול? אז אומרים לך, נכון, הרב'ה היה איש גדול, ואתה בסך הכל זנב קטן... זו לא סיבה טובה לדבר על הרבי. אמנם כתוב וזה אמת לאמיתה שמה שמחובר לטהור הוא

אדם שיותר ויותר כזה, לא על הגשמיות שלו ולא על החיים הנוחים שלו ולא על דבר אחר, אלא שיותר על עצם נפשו. על הרגעים האלה שהוא יכול לשבת ולחשוב על צמאה לך נפשי שזורם ישר... בשביל לעשות ויתור כזה, בשביל לעשות דבר זה, צריך דרגה עליונה של מסירות נפש. ובגלל הדרגה הזו משה הגיע לדרגה שאמרו עליו "משה איש האלוקים" - מחציו ולמטה איש, מחציו ולמעלה אלוקים.

אז אני חוזר ואומר: הגדולה של הרב'ה לא הייתה בזה שהוא ידע על הנדסת מכונות וגם לא בזה שהוא קרא כך וכך ספרים. אגב, לרב'ה היה זיכרון מופלא באמת והוא קרא כל כך הרבה ספרים, כולל ספרים שהוא לא היה ממליץ לאחרים לקרוא, אבל הרב'ה קרא אותם, ואני יודע על כמה מעשים כאלה. אני לא מדבר על דברים שקשורים בהיקף שלו, בהשגה שלו, כל מיני הדברים שבעולם נכנסו אצל הרבי והיו חלק מהטווח העצום שלו. הוא היה למדן גדול אבל גם בקי שידע דברים באותיותיהם. אבל כל אלה הם דברים טכניים, הם לא העיקר.

תראו, יש דבר כזה, אחד היצורים הכי יפים בעולם זה טווס או יותר נכון - הזנב של טווס. כשהטווס מוציא את הזנב ומגלה אותו - זה אחד הדברים היפים שיש בעולם. אין הרבה דברים יפים יותר. אבל מה הוא הטווס בלי הזנב. אני ראייתי טווס בלי זנב, טווס שהורידו ממנו את הנוצות. הוא נראה כמו תרגולת רזה, זהו



חב"דניק ממש והוא אומר לי: אתה יודע מה היה חסר בכל מה שדיברת, הרב'ה מעולם לא השאיר דבר שלא יהיה בסוף מסקנה. אתה נשאת דרשה, זה היה נורא יפה, אבל מה יוצא מזה? ואני אמרתי לו: אתה צודק לגמרי. חטאתי, עוויתי, פשעתי... באמת אצל הרבי זה היה עיקר גדול, שמשוה יצא מכל הדברים שמדברים. הרב'ה הלך והסביר לכל אחד באותיות קטנות: ועכשיו, אתה צריך לקחת מזלג, ולהכניס את המזלג בתוך הצלחת, להכניס את המזלג בתוך הפה, תפתח פה גדול ותאכל את זה. זה מה שהרב'ה עשה הרבה פעמים. אבל אני עכשיו שואל: אז מה יוצא מזה שהיה לי רב'ה גדול. מה יוצא לי מזה? אני לא יכול לחיות מהרווחים של זה. אני יודע שאנשים עושים את זה ואומרים: הרב'ה, הרב'ה, הרב'ה... כמו שהיו אומרים להבדיל: מקדש ה', מקדש ה', מקדש ה'... אז מה זה עושה לי? מה זה עושה לי?

אז מה שאני אומר הוא: בשביל שאני אקח מזה משהו אני צריך לשבת ולחשוב איך אני עושה ויתור כזה, איך אני נותן נתינה כזו שהיא בבחינה הזו של מסירות הנפש. איך אני מוצא מישהו ונותן לו לא את הזמן שלי אלא את הנשמה שלי. סיפרו לי שבעיירה של אמי היה יהודי אחד שהיה מגדולי הלמדנים בעיירה, היהודי הזה מעולם לא התפלל בבית הכנסת ביום הכיפורים. מה הוא היה עושה? היה הולך בבוקר, עם שק מלא בקבוקים של חלב ועוגיות, והיה הולך מבית לבית בעיירה. הרי ביום הכיפורים כל הנשים והגברים

טהור אבל לפעמים החיבור הוא לא בשלמות... אבל עיקר הנקודה היא לא לדבר בשבחו של הרבי, עיקר הנקודה היא לשאול את עצמי: אז מה יוצא לי מזה? לי, אני, הקטן, שיושב במקום כזה וכזה, מה יוצא לי מזה? ואם לא יוצא שום דבר, אז כל הדיבורים חסרי משמעות. השאלה היא מה נוגע לנשמה שלי. מה יוצא לי מזה שהיה לי רב'ה גדול, אז מה אני אעשה עם זה. אני אמכור אותו? אני



איך אני מוצא מישהו ונותן לו לא את הזמן שלי אלא את הנשמה שלי.



אנפיק מניות ואמכור? מה יוצא לי מזה שאני יושב שמה ואני אומר: אני חסיד שלו. השאלה היא לא אם אני חסיד גדול או חסיד קטן. אם אני חסיד שלו השאלה היא: ובמה יודע איפה? במה יודע איפה? במה אני חסיד של הרבי?

יום אחד הייתי באיזה מקום באמריקה ודרשתי דרשה. היה קהל גדול, והקהל כולו התלהט עם הדרשה שלי. קורה לי לפעמים, בטעות. יכול להיות שהקהל היה נמוך שכל. על כל פנים, אחרי הדרשה ניגש אליי מישהו שלא היה

לעשות, לפעמים בן אדם צריך לעשות דברים אחרים, אבל העיקר הוא שאני נותן משהו ששווה בעיניי, לא סמרטוטים. מה ששווה בעיני יכול להיות בגשמיית אבל יכול להיות גם ברוחניות. יש עניין כזה שאני יכול להגיד לפלוני שמה שהוא צריך לעשות זה לתת לחם לאשתו ולבקש ממנה סליחה ובשבילו דווקא זה הוא לא יכול לעשות. הוא מוכן לעשות כל דבר שבעולם, רק לא את זה.

לחתוך חתיכות מהנשמה

מה שרציתי ללמד, ללמוד מהרבה. זה איך היה האיש הגדול שהיה אולי האיש האחרון בתוך אלפי ישראל שנשם את נשמת החיים, יחד עם כל המיליונים של יהודים שיש בעולם. שנשם את הנשימה הזו איתם. והוא יודע שכל נשימה כזאת, זה חותך חתיכה מהבשר שלו. כל פגישה עם הכאב של העולם. וכמה כאבים יש... כמה כאבים יש בעולם... יש אחד ועוד אחד, ועוד אחד, אלפים של כאבים, ואני עובר על כל הכאבים, ואם אני רב'ה, אז העניין של רב'ה הוא שהוא מרגיש את הכאבים של כולם. כי אם הוא לא מרגיש אותם הוא יכול להיות אולי שר בממשלה אבל להיות רב'ה זאת גדולה אחרת. כשבן אדם יושב ושומע את הכאבים וסובל אותם, הוא שומע את כל צעקות הנפש, של אלה שיודעים על מה הם צועקים ושל אלה שאפילו לא יודעים על מה הם צועקים. כשאני רואה נפש,

רצים לבית הכנסת ומשאירים ילדים שלא קיבלו אוכל, משאירים אנשים זקנים, משאירים חולים. הוא היה הולך מבית לבית ונותן לכל מי שצריך עוגיות וחלב, והוא היה אומר את כל התפילות בעל פה בדרך. זה נקרא מסירות נפש. זה נקרא מסירות נפש, מפני שבוודאי יותר טוב לשבת ולהתעסק בדביקות, ולראות שמה איך המלאכים מרפרפים ומעופפים מעלה. אז מה אני אעשה עם המלאכים האלה? אני אקח את הנוצות שלהם ואני אעשה מזה שמיכת פוך? מה אני אעשה עם המלאכים? אבל אם אני שואל את עצמי איפה נמצאת הנקודה? איפה יש עטרת תפארת אמיתית? איפה נמצא העניין הזה שהוא באמת נזר ישראל ותפארתו. נזר ישראל ותפארתו זה אותה נקודה, ועכשיו אני לא מדבר על הרב'ה. אני מדבר על אנשים כערכינו. שכל אחד יש לו את אותו דבר. לכל אחד מאיתנו יש אותו פיתוי. יש לי מצד אחד יכולת לעשות דברים חשובים, לעשות דברים גדולים שיהיו הוד והדר לכל העולם. ומן הצד השני, אני יכול לעשות דבר שהוא לא יהיה הוד ולא יהיה הדר, ולא יהיה כבוד, לא לי ולא לאחרים, אבל אני יכול לעשות משהו שיש בו באמת תפארת. אם אני יכול ללכת לפעמים ולשבת עם ילד שלוקה בנפשו ואני מדגדג אותו מתחת לסנטר והילד הזה מחייך. אז יכול להיות שהפסדתי בגלל זה כל מיני עיונים קדושים, אבל עשיתי משהו שקשור לנקודה שדיברתי עליה.

אני לא אומר, שבהכרח זה מה שצריך



דבר כזה שזאת בעיה אצל כולם. צר לי להגיד את זה, בן אדם שנעשה יותר ירא שמיים, זה לא אומר שהוא נזהר יותר במילי דנזיקין. היה צדיק אחד שאמר: אם היהודים של גרמניה היו יותר מדקדקים בתפילין, והיהודים של פולניה היו מדקדקים יותר לא להגיד שקר, המשיח היה בא. אתם רואים שהוא לא הגיע... אז החבר'ה של התפילין רק מלבישים תפילין לכל אחד. אבל מה עם הקשר הזה שאני יכול להגיד שפלוני נזהר במילי דנזיקין, לא להרביץ, לא לרמות, לא לשקר, לא לעשות כל מיני דברים לא טובים. האי מאן דבעי למהווי חסידא אומרים לו: תהיה בן אדם! אני יודע שזה קשה. יותר קל להיות בעל פיאות כי פיאות גדלות לבד, אבל על להיות בן אדם צריך לעבוד. זו בעיה. ההמשך הוא שצריך להיזהר במילי דברכות - צריך להיות עם עין טובה. לראות את האנשים האחרים. תראו, העניין הזה של להיות עם עין טובה, לדעת לברך את האיש האחר, לברך אותו במה שיש לו, לברך אותו על היופי שלו, על החכמה שלו, על החסד שלו, לא להיות רשע, ולא להיות נבזה. אני צריך להיות מסוגל להסתכל גם על העולם, אני מסתכל על העץ, אתם יודעים כמה ברכות יש? אני רואה עץ יפה - יש עליו ברכה, אני רואה איזה חתול יפה - גם על זה יש ברכה, אני רואה איזה דבר שמאוד מוצא חן בעיני אז זה אומר לי, בוא תברך, תברך ותברך. אני רואה יהודי, אז אני יודע, אני יכול לברך עליו ברכה, יכול להיות שזו לא ברכה מרוממת אבל אני יכול לברך איזושהי

ולפעמים רואים נפש, פלוני הגביר שהוא מצליח, שיש לו הכול, הכל טוב, ואני מקשיב, ושומע, איך הנשמה שלו בוכה. זה פשוט, זה רב'ה. וזה מה שהוא עושה. הוא לוקח את העניין הזה, וכל דבר כזה, וכל מכה כזו שהוא לוקח על עצמו, זה מוציא חתיכה מהנשמה שלו. הוא צריך לתת אותו. הוא צריך לתת חתיכת נשמה. עכשיו, האם כל אחד יכול להיות רב'ה? לא. לא כל אחד יכול להיות רב'ה. אבל כל אחד יכול להיות בן אדם, שלפחות יחשוב על זה. אני לא יכול להיות גדול בתורה כמו הרב'ה בוודאי אני לא יכול להיות גדול בזה ובזה ובזה, ואולי גם לא מבקשים ממני שאהיה כזה, אני עשוי במידה קטנה. אבל לפחות שאני אדאג לדברים האלה, שאקח על עצמי חלק מזה.

נשתה קצת לחייכם. יהי רצון שכל מה שאמרתי יהיה לחיים, לחיים. אני מברך את כולכם, גם את עצמי שקודם כל נזכה לחיים. לחיים זאת אומרת - לחיות!

איך נהיים חסיד

תראו, האי מאן דבעי למהווי חסידא - מה עושה מי שרוצה להיות חסיד? יש דבר אחד שכתוב שם בגמרא: שיזהר במילי דנזיקין. אני לא רוצה להגיד פה מוסר כי בשביל להגיד מוסר אדם צריך להיות בטוח שהוא בסדר וכולם לא בסדר, אם הוא לא מרגיש ככה, זה לא יוצא טוב מוסר. אז אני לא אומר מוסר. תראו, יש

ללטף מישהו חולה, לעשות איזה דבר, לפגוש את השכן שלי ולא לשנוא אותו. יש אנשים שקשה לא לשנוא אותם, אז צריכים להתגבר כארי, ולהגיד שלמרות שההוא כך וכך וכך, בכל זאת בתור אדם מישראל צריך לאהוב אותו. כל אדם מישראל הוא אחינו ובשרינו. אז אני עושה את זה, אני מנסה להיות טוב כלפיו. האם אלה דברים גדולים? לא דברים גדולים. אבל אם אני בעי למהווי חסידא? אז זו התחלה טובה. כשרוצים להידבק בחסידות, זה לא שאני אקרא מאמר, ולא שאני אגיד דברי תורה, וגם לא שאני אגיד חמש עשרה פעמים "חי". זה לא מועיל לא בעולם הזה ולא בעולם הבא. אבל מה שיביא תועלת בעולם, אם אני זז משהו. אם אני לוקח איזו נקודה והנקודה הזו הביאה איזה תועלת אז מהנקודה הזו יצמח משהו. וזה בעצם תמצית כל העניין.

ברכה, ואני מברך ברכה, אז זה להיזהר במילי דברכות. זה החלק החיובי. לא רק שלא להיות בגדר של עושה נזיקין, אלא גם להתייחס לאנשים אחרים. אני יודע שזה לא כתוב בספרי ההדרכה של "איך להיות חסיד בשלוש דקות"... אבל זה שייך מאוד לחסידות. ויש גם את העניין הזה של מילי דאבות. זה מה שאנחנו מדברים על הרב'ה. מדברים על הרב'ה על איך אני יכול להידבק בזה? אבינו הרוחני, איך אני יכול להידבק בזה? איך אני יכול להידבק בזה? לא את הכול, אף אחד לא מבקש ממני את הכול. מה אני יכול לעשות עם הדבר הזה? אני יושב בהתוועדות, נמצאתי בהתוועדות, אז השאלה היא: מה יצא מזה? אם יוצא משהו קטן, אני אולי היום אלך הביתה ואני אסתכל על השכן שלי מתוך פחות שנהא. אני אלך היום הביתה ואני אפגוש מישהו ואני אגיד לו: ערב טוב. זה דבר יפה וטוב. כתוב על רבן יוחנן בן זכאי שהיה מהאנשים האלה שידעו את כל התורה והוא היה אחד ממנהיגי ישראל הגדולים בכל הדורות, ועליו כתוב שהיה מקדים שלום לכל אדם, אפילו לנוכרי בשוק. אז זה, מילי דברכות - וצריך לקיים את זה בפשטות.

אם יש מישהו חושב בהתוועדות השאלה היא: מה יצא? מה קרה? לא דברים גדולים, לא דברים שמישהו אומר: אני עכשיו מקבל על עצמי למסור את נפשי על קדושת ה'. לא, השאלה היא האם אני יכול ללכת במסירות נפש ובאהבת ה' ולעשות איזה דבר טוב למישהו.

קבלת עול והכנה לביאת המשיח

רשימה, שנות השמונים

קבלת עול ומסירות נפש

עול מכל סוג ומכל צורה. אלא שהיא הנותנת, בדרך כלל באים דברים בצורה זו בבחינה של הפכים. בדור שיש בו צורך ודרישה פנימית לנקודה אחת, הפיתוי, היצרים, ותרבות החולין של התקופה בנויים מאידך גיסא לְאָמור, הם באים לערער על מה שהוא נחיצותה הפנימית של אותה תקופה עצמה. יתירה מזאת, בתקופות בהם יש מידה של סדר, משמעת, ודרכים מקובלות - יש לפעמים צורך להדגיש ביתר שאת את הצד האחר, את צד השחרור ואי התלות. לעומת זאת, בתקופתנו שלנו, כאשר הפיתויים והתרבות מכל צד מופיעים בכיוון ההפוך - יש צורך להדגיש ביתר שאת וביתר עוז את עניינה של קבלת העול על מנת להגיע לאיזון נכון של נפש הפרט, כמו נפש התקופה כולה.

ומבחינה זו מדגיש הרבי את הנושא של קבלת עול לא רק בבחינה של קבלת דברים בתוך כפיפות להוראות של סתם, אלא קבלת עול שיחד עמה מצויה עוד תכונה אחרת: תכונת מסירות הנפש. שכן לא די בקבלת עול חיצונית עיוורת מונהגת בלבד, אלא יש צורך במסירות נפש מתוך התלהבות ומתוך שלמות עם התפקיד.

לכל דור יש בדרך כלל אופי ודמות משלו ובהתאם לכך גם מטרה ומשימה המיוחדת לו, ועל כל פנים יש בכל דור צדדים מיוחדים שלא היו קיימים בדורות קודמים, הבאים לידי ביטוי ביתר שאת בתקופה כל שהיא. זמנינו שלנו בכלל מיוחדים בהרבה פנים ובהרבה צורות, עם זאת, מדגיש הרבי צד מיוחד ואופי מיוחד הקשור והשייך בתקופה זו, והוא המשימה והעניין שיש ב'קבלת עול מלכות שמים'. עניין זה יש לו ביסוס וחיזוק מכמה צדדים שונים. מצד אחד מבחינת מהלך הדורות, הרי התקופות הגדולות הולכות ומגיעות אל עקבתא דמשיחא, ועקבתא דמשיחא הוא הזמן שבו עיקרה של עבודת השם הוא במעשה יותר מבכל צד אחר. ואף בצד המעשה, החלק המיוחד, החשוב ביותר הוא: שיעשו המעשים בשלמותם, בהתמסרות מלאה לעשייה, ומתוך ההנחה וההכרה של קבלת עול של מעלה. דבר זה, השייך להבנה כוללת של מערכת דרכי הדורות יש בו אופי מיוחד דווקא בתוך תקופה כשלונו, שבה לכאורה נראה שכל התרבות כולה בנויה על הפקרות גמורה, על פריקת כל

מלשונו של הצבא על מנת להדגיש ולהגדיר היטב את המשימות המיוחדות ואת התפקידים המיוחדים העומדים בפני הדור הזה.

בכללותם של דברים פעל הרבי במשך השנים האחרונות במיוחד, בהדגשת יתר של הנושא הזה, הדגשה שיש לה צדדים אחדים. הבולט בהם הוא עניינם של המבצעים השונים שהרבי הכריז עליהם ושהוסיפו והלכו תקופה אחר תקופה. כי בניגוד למבצעים שנוהגים לעשותם מפעם לפעם בצבא, כאשר פועלים במבצע אחד עד השלמתו או עד זמן ידוע, מבצעו של הרבי הם מבחינה של מוסיף והולך; לאמור: למבצע ראשוני אחד נוספים והולכים מבצעים אחרים, שאינם באים לשלול מן הראשונים, אלא להפך, להוסיף צדדים אחרים לאותה פעולה ראשונה. כי כל מבצע לעצמו הוא פעולה בתוך מגזר מסוים, פעולה המכוונת כדי לפתור בעיה מיוחדת, אם זו הקשורה בחלק מסוים בעם ישראל או בטיפול בשאלה, בכאב או בצורך ידוע של העם. אולם צרופם של המבצעים הללו זה לצד זה כיחידה ליד יחידה מראה שאין כאן פעולות בודדות, נפרדות וחסרות קשר, אלא תוכנית פעולה כוללת שמשמעה הוא לעבור ולהגיע דרך נקודות מגע מסוימות מבודדות למדי, לידי פריצת דרך כללית יותר ומקפת יותר. ואף היא פועלת כדרך פעולתו של הרבי בכלל, לאמור: כל אחד ואחד מהמבצעים מופנה במידה רבה אל הפרט ועניינו של הפרט, אלא שפרט זה איננו הפרט המבודד המיותר בפינתו,

הצירוף הזה של קבלת עול ומסירות נפש כאחד הוא הצירוף שהיה קיים גם בזמן הליכת ישראל במדבר, והוא התבנית והמהות של ארגון העם ונפשות העם בבחינת צבאות ה'. כי מהותו של איש הצבא היא ביסודה לא דוקא המלחמה, אלא הצד הכפול של קבלת עול מתוך מסירות נפש. ומשום כך מרבה הרבי להדגיש - הן בדברים שהוא רומז להם



**על מנת להראות
את השתתפות בסבלו
של האחר. או באופן
כולל יותר: מבצע
של אהבת ישראל.
לחזק ולעזר את
העניין שכל אדם
מישראל חייב
לאהוב את כל אחיו
היהודים כמוהו.**



או עושה אותם בלא לפרש בשמם, הן בדברים שהוא מגלה, מפרש ומודיע בשמותיהם - את הצד והמשימה של צבאות ה', לגבי כלל ישראל, ובפרט לגבי החסידים. משום כך מרבה גם הרבי להשתמש במונחים השאולים והלקוחים



יהודי, ולוגם כדי שיהיו ניתנים וזמינים לכל מי שירצה לעיין בהם ולא פחות מכך אף לשנות על ידי עצם מציאותם של ספרים אלה את מהותו של הבית. ומכאן למצווה הקשורה בבחינת היחסים הפנימיים יותר: מבצע הכשרות. להסביר, לחנך, לבנות את המכשירים לשמירת הכשרות. ובחיים, בחיי המשפחה האינטימיים, המבצע של טהרת המשפחה - להסביר את גודלה ואת ערכה של מצווה זו, על מנת להשלים את הדמות לא רק מבחינת המאכל אלא בבחינות אחרות של החיים.

ובאופן כולל יותר: מבצע חינוך. להוסיף בחינוך היהודי. להוסיף צדדים חדשים, שיעורים, כיתות - לא רק מוסדות שלמים אלא אפילו שעות בודדות של חינוך יהודי כל שהוא לילדים הנזקקים לכך. וכיוצא בו מבצע תורה. שאף שהתורה שלעצמה היא ללא קץ וגבול, מכל מקום המבצע בעצמו הוא נסיון לעודד את הכל, ובפרט ילדים, לדעת וללמוד ולו גם פסוקים אחדים יסודיים ביותר של יהדות על מנת לקיים את מצות התורה במובן מסויים.

וכיוצא בו, כדי שדברים אלה לא ישארו רק בתחומים שהם כאילו בין אדם למקום: מצות צדקה. להחזיק בכל בית קופת צדקה, ולתת ולהפריש בה בכל פעם ולו גם סכום קטן כל שהוא, על מנת להראות את השתתפות בסבלו של האחר. או באופן כולל יותר: מבצע של אהבת ישראל. לחזק ולעורר את העניין שכל אדם מישראל חייב לאהוב את כל אחיו היהודים כמוהו.

אלא פרט הקושר עצמו והנקשר בתוך כלל ישראל בכל אופן שיהיה. משום כך, נקשרים ומתחברים המבצעים השונים לידי מעשה אחד גדול של שינוי מהות בתוך כלל ישראל, כאשר המטרה היא להביא לא רק להחזרת עטרה ליושנה אלא לידי מצב שיהיה גבוה ונעלה ממה שהיה גם בדורות הקודמים, אפילו אלה שאנו מתפארים בהם וחושבים עליהם כעל דורות של שלמות.

המבצעים הללו שמספרם הכולל מגיע לעשרה, שהוא מספר של שלמות ומגדיר דברים כתפיסה שלמה. יש מהם פרטיים ומיוחדים ויש מהם כוללים יותר, ומכל מקום כולם מכוונים לדבר אחד. הראשון שבהם היה מבצע תפילין. לעודד להגביר את הנחת התפילין ולו גם פעם אחת ולו רק כדבר שנעשה מתוך ועל פי יוזמה חיצונית, אבל מכל מקום להרחיב את מעגל אלו שהם מניחי תפילין וקשורים למצוות תפילין עם כל השייך אליה. ומכאן לשני: ההדגשה של הדלקת נרות שבת; להרחבתה לא רק כפי שהיה מקובל ברוב המקומות רק לנשים נשואות, אלא לכל בת ישראל באשר היא. לאמור, הרחבת התפיסה במעשה שהוא אמנם קטן ביחס, אבל מכין מקום להכנסת אור של שבת בתוך הבית היהודי. הדגשה זו של בית כמכלול מופיעה גם במבצעים אחרים, למשל במבצע מזוזה - לעודד, לחנך, ללמד לקביעת מזוזה בכל בית יהודי. ובמבצע דומה לו של 'בית מלא ספרים' - לאמור: עידוד הכנסתם של ספרי קודש לכל בית

לשתף את הילדים הן בלימוד, הן במעשה והן בחוויות, רצה להביא את הדברים לידי ביטוי עמוק יותר וחריף יותר על ידי צבאות ה'. לא פעולותיהם של צבאות אלה היא החשובה והמהותית, אלא ההגדרה שילד יהודי יראה את עצמו כשייך לחוויה הגדולה, כחלק לא רק מיחידת אתנית מסוימת, אלא בהיותו חלק מצבאו של הקב"ה, באשר המפקד האמיתי של הצבא הוא ה' בעצמו. וכאמור, כמו בעת יציאת מצרים מופיע אותו ביטוי "בעצם היום הזה יצאו כל צבאות ה' מארץ מצרים" (שמות יב, מא).

ביאת המשיח

בימים הראשונים של הנהגתו הדגיש הרבי בהדגשה יתירה את הציפיה, התקווה וההכרה כי ביאת המשיח קרובה וכי הגאולה עומדת אחר כתלנו. הדגשה יתירה זו איננה מובאת רק משום שהרבי מכיר ורואה את האותות של השינויים, לא רק בעבר אלא גם בעתיד, וכי הוא רואה כיצד העולם מתקרב והולך לקראת שינוי גדול יסודי ומהותי זה. הדורות האחרונים הכילו בכל הצורות השונות כמעט את כל הצדדים של עקבות המשיח. למעשה, התקופה של מאה השנה האחרונות היא תקופה של המבחנים הקשים ביותר לעם ישראל הן מבחינה פנימית והן מבחינה חיצונית. לעולם לא היה דור שבו היתה מצד אחד הרגשה שהקיום היהודי - הן מבחינת תוכנו ומהותו, והן מבחינת הקיום הפיסי של עם ישראל בכלל - מצוי בסכנה כה גדולה. פעמים דומה היה

בכל המבצעים הללו יש בעצם צד משותף אחד: בהיותם מתחילים מנקודה אחת. עשייה קטנה חד פעמית היכולה להעשות כמעט על ידי כל אדם במאמץ קטן יחסית בלא שיצטרך לשנות את כל מהות חייו, את כל מהות עצמו, בבת אחת. ומהצד השני: כל אחד מהמבצעים הללו אינו רק קיומה של מצווה ואינו רק מצווה סמלית שיש בה כשלעצמה מובן מעל ומעבר לעצם עשייתה, אלא כל אחת מהמצוות הללו כשלעצמה היא פתח להרחבה ולהגדלה ולהעמקה של אותו דבר, עד להיקף גדול של מעגל חיים יהודי שלם לכל אדם מישראל - שיכול להתחיל מכל אחת מן הנקודות הללו אבל סיומו הולך וגדל.

הדגשתו של הרבי את ההפצה, העשייה והתעמולה של מצוות אלו כמבצעים מדגישה את ההיבט שאותו מנסה הרבי להדגיש - וביתר שאת כלפי חסידיו - את היותם לא רק אנשים המחבבים דבר מסוים, האוהדים אותו, המוכנים להפריש משהו משלהם עבורו, אלא את מהותם כמגויסים, כחיילים שאינם בהכרח חיילים של אדם מסוים או של גדוד מסוים, אלא חייליו של הקב"ה. ובבהירות רבה הגיעו הדברים כאשר הכריז הרבי על הקמתם של צבאות ה', על ארגונם של ילדי ישראל, בנים ובנות כאחד, ודווקא אלה שהם פחותים מגיל בר מצווה, להיכנס וליצור מסגרות של התקרבות אל עולמה של היהדות, כל אחד לפי דרגתו ולפי ענינו שלו. הרבי, שהדגיש כמה וכמה פעמים את הצורך

כאילו העולם היהודי מלבר ומלגיו, הולך ומתמוטט. לכן, בימים כגון אלה ניכרים ומובחנים אותם הבוודדים הממשיכים להחזיק בדביקות במטרה העליונה של



**בכל המבצעים הללו
יש בעצם צד משותף
אחד: בהיותם מתחילים
מנקודה אחת.
עשיה קטנה חד פעמית
היכולה להעשות
כמעט על ידי כל אדם
במאמץ קטן יחסית
בלא שיצטרך לשנות
את כל מהות חייו,**



הקיום היהודי. אולם, כפי שלימדו רבותינו בכל הדורות: ביאת המשיח איננה רק ציפיה פסיבית שאין עמה כלום. ביאת המשיח היא נקודת אחרונה בתהליך המתמשך והולך במשך דורות רבים. ביאת המשיח היא קצה של שינוי אחר שינוי, תיקון אחר תיקון (שכמובן שיש בהם עתות נפילה ועתות משבר) כאשר בקצה העליון, בסיומה של דרך תלאות זאת נמצאת ביאת המשיח.

והנה, לא רק שיש צורך במעשים שביהדות בכלל - בהתקרבות, בחזרה והתעמקות בתוך המהות היהודית - על מנת לקרב את הגאולה ולגלות את הגאולה, אלא יש צורך בדבר יתר מזה, שאותו עשה הרבי בכל עת והיא: בהגדלת המודעות לביאת המשיח. אכן, הנוסח של "אני מאמין בביאת המשיח" שגור בפי הכל. אולם כשם שמצד מסוים אין משיח בא אלא בהיסח הדעת, לאמור: לעולם אין אנחנו רואים את הצעדים הממשמשים וקרבים של ביאתו, כך אין המשיח יכול לבוא כאשר אין נכונות לקראתו. לעניין זה לא די באמירה בלבד, לא די בביטוי שפתיים שאין עמו הכרה כדי לאפשר את ביאת המשיח. שכן, עם היות שבצד אחד יכול המשיח להתגלות בכל רגע באופן שהוא מהפכה מהותית בכל העולם הכוללת בתוכה גם שינויים רבים ומכאיבים מאד בחייו של כל אדם - הרי יש גם דרך של הכנה לקראת המשיח. והראשונה שבהכנות אלה היא להגיע לקראת הכרה - לא רק שהמשיח יבוא אי פעם בעת שהיא, אלא יתר על כן ולמעלה מזאת: שביאתו קרובה, אפשרית ולא פחות מזה, רצויה ונחוצה.

זו ההדגשה היתירה שמדגיש הרבי כמעט בכל דרשה ודרשה, בכל שיחה ושיחה ובכל מאמר ומאמר בחיזוק התקווה בביאת המשיח. לא כאמירה בלבד, כדברי סיום בעלמא, אלא כהתווית דרך, כמעשה של מערך מוכן ומתוכנן לקרב את הדברים. לקרב אותם על ידי שאנו מכירים בנחיצותו של הדבר. לקרב אותם

בכל דור ודור כאדם חי, אולם לא בכל
עת המשיח מתגלה בפועל ממש שכן
לא תמיד הדור מוכן לקבל את המשיח.
לא תמיד העת ראויה לקבל את המשיח,
ומשום כך בכל דור ודור היו שהצביעו
על אנשים, אישים גדולים, שהם בבחינת
משיח. ולא שנעשה הדבר על מנת
להכתיר אנשים, אלא על מנת לומר:
הנה, יש אדם בישראל, לו המהות, התוכן
והיכולת להיות לא רק מנהיג זמני מקומי,
אלא לעמוד בראשו של השינוי הכולל
הזה, של פניה לדרך חיים חדשה - אחרת
לגמרי - זו של ימות המשיח. כאשר הרבי
מעורר ומעודד, משמיע ומדגים את
הצורך בביאת המשיח הוא מכין על ידי
כך את הקרקע להתגלותו של המשיח
במהרה.

על ידי שאנו פועלים פעולות בדבר.
לקרב אותם על ידי שאנו מודעים לעניינינו
של משיח.

אין הכוונה בדבריו של הרבי לעורר
תנועה משיחית במובן שבו טוענים
כלפי תנועות שונות, שמתוך ציפייה
ואמונת יתר באו לידי פירוק, לעיתים לידי



**כאשר הרבי מעורר
ומעודד, משמיע
ומדגים את הצורך
בביאת המשיח הוא
מכין על ידי כך
את הקרקע להתגלותו
של המשיח במהרה.**



אכזבה גמורה, אלא להיפך - לבנות את
התשתית בזהירות, ועם זאת מהר ככל
האפשר, לקראת שינוי כזה של המהות
הפרטית והכללית. לבנות מערכת חדשה
של חיים, של ביסוס לחיים חדשים, של
אפשרות שבה יוכל המשיח להתגלות.
אכן, מקובלים אנו הן על ידי חכמי הסוד
והן על ידי גדולי תורת הנגלה כי משיח
איננו מהות ערטילאית המצויה מעבר
למציאות העולם. משיח כאפשרות,
כהוויה היכולה לבוא לידי ביטוי, מצוי

הקדמה

בי"ב תמוז מציינים חסידי חב"ד את יום השחרור של הרבי הריי"ץ מהמעצר הסובייטי. הריי"ץ, הרבי השישי בשושלת חב"ד נעצר בידי השלטון הקומוניסטי לאחר שעמד בראש רשת מחתרתית להפצת תורה והחזקת היהדות ברחבי ברית המועצות. בעקבות לחץ בינלאומי המותק דינו של הרבי לגירוש מחוץ לגבולות בריה"מ, הוא עבר לפולין ומאוחר יותר לארצות הברית. הרבי הריי"ץ פעל בתקופה קשה מאין כמותה, תקופה של משברים וזעזועים אדירים ששינו באופן דרמטי את מפת היהדות. הדברים שגשא הרב עדין בהתוועדויות הללו נוגעות בשאלות רלוונטיות מאוד לימינו אנו: כיצד ניתן להחזיק בנקודת היהדות בתוך המשברים והזעזועים, מהי מסירות נפש אמיתית, מיהו מנהיג ישראל אמיתי וכיצד יש לקחת אחריות על היהדות. בשער הזה מודפסת התוועדות שקיים הרב עדין בישיבת תקוע בשנת תשע"ד שעוסקת במסירות הנפש של הרבי הריי"ץ.

י"ב-י"ג תמוז - חג הגאולה של הרבי הריי"ץ

מסירות נפש על היהדות
התוועדות י"ב-י"ג תמוז בישיבת תקוע, תשע"ד,
התפרסמה בספר 'עד בלי די'

ראש בני ישראל

הכלכלי ולמבנה הכלכלי של חייהם.

אפילו האדמו"ר האמצעי, שנראה אדם שכולו רוחניות, עשה זאת. הוא דאג לפרודוקטיביזציה של היהודים; הוא עודד את היהודים לעזוב מקצועות כמו רכילות ופונדקאות ולעבוד את האדמה. בלי ספק לא היה קל להפוך אנשים עירוניים חסרי כל ניסיון, יהודים שבקושי יודעים איפה הזנב של העז, לחקלאים. האדמו"ר האמצעי ניסה לעשות גם פרודוקטיביזציה במפעלים וכיוצא בזה. הוא לא היה רק 'יהודי טוב' שיושב לו בשוליים, אלא אדם שהרגיש שהאחריות רובצת על כתפיו.

גם היום יש רבנים גדולים בישראל - מי מהם יושב ודואג לצרות ישראל? יש רבנים שעוסקים בגמ"חים, יש רבנים שעוסקים בכל מיני תמחוי וצדקה, אבל האם יש בהם מי שדואג לשאלה מה יהיו מקורות הפרנסה של היהודים? אפשר

חג הגאולה שחוגגים ב"ב-י"ג בתמוז הוא לכבודו של הרבי הריי"ץ, רבי יוסף יצחק שניאורסון, שיצא בתאריך זה ממאסר בכלא ברוסיה.

ראשית, אני רוצה להסביר את תפיסת המנהיגות הרחבה של הריי"ץ ושל אדמו"רי חב"ד בכלל. אגיד תחילה דבר שאולי אינני ראוי מספיק להגיד אותו: בזמן שהריי"ץ פעל חיו כל מיני אדמו"רים שעסקו בתורה, בתפילה ובמעשים טובים ועודדו את החסידים שלהם, אבל לא היה אדמו"ר שיחרוג מעבר לזה, שיראה בעצמו בעל הבית שצריך לטפל ביהודים על כל צרותיהם. היו אדמו"רים גדולים שהיו להם אלפי חסידים, אבל הם לא דאגו לשאלה ממה היהודים יחיו. עד כמה שידוע לי, רק אדמו"רי חב"ד ניסו לדאוג ליהודים שלהם באופן גשמי, למצבם



את הכאבים של כל הגוף. אם הוא אינו מרגיש את כאבי כל הגוף, צריך לחשוש שמא הוא אינו ראש. אמנם הוא נמצא במקום הנכון, אבל אולי זה לא האיבר הנכון. תארו לעצמכם שיש ראש שאומר: "אני יודע רק מה שקורה עד הסרעפת, מתחת לסרעפת - אינני יודע מה קורה, ולגבי מה שקורה בבטן - מעולם לא שמעתי על כך". יש היום הרבה ראשים שכנראה יודעים כל מיני דברים, אבל בוודאי אינם יודעים מה שקורה יותר מדי למטה. ראש שאינו יודע את הדברים האלה - איזה מין ראש הוא? אולי לא על כל אדם מותר לשאול שאלה כזאת, ובכל זאת, זוהי שאלה גדולה. אינני מבקש לדבר בגנותם של מנהיגים אלו ואחרים אלא להדגיש את הייחוד של אנשים שחושבים מחשבה גדולה על עם ישראל על כל ענייניו.

המדינה הקומוניסטית ומלחמת האזרחים

הריי"ץ היה בן יחיד. כשהיה בן 15, אביו, הרש"ב, מינה אותו להיות המנכ"ל של המוסדות, ומאז במשך שנים רבות הוא התעסק בניהול הישיבה בפרט ובפעילות ציבורית בכלל. בשנת תר"ץ (1920) הסתלק הרבי הרש"ב, והריי"ץ מילא את מקומו בהנהגה - לא מייד, מפני שבדיוק אז הוא חלה בטיפוס ושכב כמה חודשים חולה. כשהריי"ץ הבריא, הוא היה צריך להתמודד עם מצב חדש לגמרי - מדינה

לטעון שזה אינו התפקיד של הרבי, לא של הרב, לא של הרבנות הראשית ולא של הרבנות המקומית. השאלה היא של מי התפקיד הזה? מי צריך לדאוג לשאלת פרנסתו של פלוני והכנסתו של אלמוני? אינני אומר שהרב צריך להתעסק בכלכלה דווקא, אבל אדם שהוא מנהיג



**אחת ההגדרות
של ראש היא שהוא
מרגיש את הכאבים
של כל הגוף.
אם הוא אינו מרגיש
את כאבי כל הגוף,
צריך לחשוש שמא הוא
אינו ראש. אמנם הוא
נמצא במקום הנכון,
אבל אולי זה
לא האיבר הנכון.**



ישראל צריך לדאוג לצרות של ישראל.

האדמו"ר הזקן מסביר בספר התניא שמנהיג הוא ראש בני ישראל. אחת ההגדרות של ראש היא שהוא מרגיש

מכיוון שלאיש לא היה אכפת שהורגים יהודי.

המדינה הקומוניסטית לא הייתה מסודרת לגמרי. אמרו אז שהחוקה הסובייטית היא פנטסטית - אילו מישהו היה מיישם אותה. החוק נתן כל מיני זכויות והנחות, אבל בפועל כל זה לא התממש. תיאורטית היה חופש דת; באופן רשמי וחוקי היה אפשר לעשות כל דבר דתי, אבל בפועל השליחים היהודים ביבסקציה, שהיה להם עניין מיוחד לטפל ביהודים, השקיעו מאמץ רב להשמיד ולדכא את היהדות. באותו זמן המדינה הקומוניסטית הייתה מלאה



קומוניסטית בשלבים שבהם היא הייתה עדיין מלאה באידיאולוגיה ואידיאולוגים.

המפלגה הקומוניסטית עצמה הייתה מיעוט בתוך החברה, אבל היא הייתה מאורגנת, ועם הזמן הצטרפו לחברה עוד אחרים. כבר מתחילת שליטתם של הקומוניסטים במדינה הם השליטו טרור כבד מאוד, ובין השאר השתתפו בו יהודים. יש ציטוט של לנין, שעמד אז בראש המפלגה: "כשחוטבים עצים, נושרים שבבים". כמה שבבים נשרו אז? מיליון, שניים, ארבעה מיליון; שבבים טובים, שבבים רעים, שבבים מכל הסוגים. אמרו שראש המשטרה החשאית דזרז'ינסקי חתם אישית על כמיליון פסקי דין מוות. והלוא רק החתימה על מיליון פסקי דין מעייפת את הידיים! - מסתבר שהוא עשה זאת במסירות נפש.

כשהרייץ עלה לנשיאות בשנת 1920, עוד לא נגמרה מלחמת האזרחים והמצב היה קשה. היו מקומות שבהם הצדדים לחמו זה בזה, היו מקומות אחרים שעברו מיד ליד, אבל בכל המקומות, קודם כול - הכו את היהודים; בתור קפיטליסטים, בתור ריאקציונרים, בתור קומוניסטים או בתור תומכי קומוניזם. מישהו שכתב ספר על מלחמת האזרחים תיאר זאת כך: מה ההבדל בין ה'לבנים' (הימין הקיצוני) לבין הקומוניסטים? המקום שבו הם אומרים 'יהודי מלוכלך': הקומוניסט אומר את זה בבית שלו, בחשאי, וה'לבן' אומר את זה הישר מול פני היהודי. בכל הצדדים הרגו יהודים, גם מסיבות אידיאולוגיות וגם

לעומת הרוב הגדול

של הרבנים, שאם

רק הבהילו אותם,

הם מיד ברחו -

הרייץ לא פחד.

הוא הסתכן ועשה

דברים שלא היו לגמרי

על פי החוק,

ובוודאי לא היו לרצון

עסקני המפלגה.





לתמיכת השלטונות. אל מול כל זה היה צריך לעמוד הרב המקומי, ופעמים רבות הוא היה בסך הכול פועה ואומר: "נו, נו, ס'איז עפעס נישט שיין" - זה לא כל כך נאה.

באותו זמן קשה היה לראות את התמונה השלמה ולהבין אותה. היו אנשים, בהם רבנים, צדיקים וטובים, שאמרו: "נו, טוב, עוד יום או יומיים, שנה או שנתיים זה יעבור". הם חשבו שהקומוניסטים לא יחזיקו מעמד. אבל הקומוניסטים החזיקו מעמד והתחזקו יותר ויותר. לפעמים מדהים אותי לחשוב על אנשים שיכולים היו לעבור על הגמרא מקצה לקצה ולהבין אותה ישר והפוך, אבל להבין מה קורה לעם ישראל, ליהודים וליהדות - הם לא הצליחו.

לר״ץ הייתה יכולת ראייה של המציאות. הוא ראה שיש דברים שצריך לעשות, והוא התחיל לפעול. היה לו גם כושר ארגון בולט, והוא עבד עם אנשים שחלקם שמעו בקולו. בנוסף לכך, לעומת הרוב הגדול של הרבנים, שאם רק הבהילו אותם, הם מיד ברחו - הר״ץ לא פחד. הוא הסתכן ועשה דברים שלא היו לגמרי על פי החוק, ובוודאי לא היו לרצון עסקני המפלגה.

חינוך - לפני הכול

הר״ץ ניסה להתחיל לארגן את המוסדות היהודים, וביתר שאת. הוא התחיל לארגן

בטרור, שלא תמיד היה מבוקר. על כן גם אנשי היבסקציה השתמשו בטרור, ולכן גם לא היה ברור אף פעם אם המאבק נגד היהדות הוא מטעם המדינה.

הרבי הר״ץ מתאר בזיכרונותיו פגישות שהיו לו עם קומוניסטים. הם היו מין 'שבאב', אבל הם החזיקו בשלטון, ואיש לא העז להתנגד להם. הם לא רק התנהגו בגסות הרוח - על כך אולי אפשר היה למחול להם - אלא הם גם שברו והרסו דברים שלא הייתה להם רשות לשבור ולהרוס.

פיכחון, כושר ארגון, אומץ

לפני מלחמת העולם הראשונה רוסיה הלבנה, אוקראינה ובכלל מזרח אירופה היו מלאים ביהודים וביהדות. היו באזורים הללו בתי כנסת, מקוואות ובתי מדרש - גם אם הם לא היו מאורגנים מאוד.

תחת שלטון הקומוניסטים נעשה קשה מאוד להחזיק את היהדות משום שהשלטון תמך במגמה להרוס הכול. המדיניות הזו לא נבעה מאנטישמיות, שהרי לא מעט מהקומוניסטים היו יהודים, אלא משנאת יהדות. למשל, הקומוניסטים היו מפיצים כמות אדירה של תעמולה אנטי-דתית לפני החגים ואחריהם. התעמולה הזאת הייתה מגוננת מאוד - מנימוקים תיאורטיים, פילוסופיים ומדעיים ועד לסתם בדיחות גסות, והיא הייתה מצויה תמיד ובשפע הודות

ארגון המאבק

אחד הדברים הראשונים שהרייץ עשה היה גיוסם של חסידיו. הוא לא הצליח לגייס את כל חסידיו, אבל הוא הצליח לגייס מספר אנשים שהיו מוכנים למסור את נפשם. הוא החדיר באגשיו את מסירות הנפש למען החינוך היהודי.

הרייץ ניסה לארגן גם את הרבנים, לאסוף רבנים משלורבנים שאינם משלו. אחד האנשים שנשאר ברוסיה אחרי שהרייץ עזב, היה הרב אברמסקי. הרב אברמסקי היה רב גדול באמת ומתנגד גדול, רחוק מחב"ד עד כמה שרק אפשר, אבל הוא ועוד אנשים דוגמתו הבינו שעכשיו הבעיה איננה אם להתפלל נוסח ספרד או נוסח אשכנז אלא אם יתפללו בכלל; הבעיה איננה אם להניח תפילין של רבנו תם או תפילין של רש"י אלא אם יישארו בכלל תפילין; הבעיה איננה אם יהיה כתוב בספר תורה "דָּכָא" באל"ף או "דְּכָה" בה"א אלא אם יישאר בכלל ספר תורה. כשביקרתי ברוסיה, הראו לי מחסן של הקומוניסטים שהיו מונחים בו שמונה מאות ספרי תורה שכנראה הוחרמו באותה תקופה.

הארגון של הרייץ היה איתן די הצורך שגם כאשר הרייץ עזב את רוסיה, הוא המשיך להתנהל על ידי מעין מפקדים מקומיים שהוא העמיד בראש מפעליו.

1 ברוב ספרי התורה מקובל לכתוב "דכה", ואילו בספרי התורה התימניים מקובל לכתוב "דכא" וכך גם במסורת חב"ד לפי הנוסח האשכנזי הקדום.

את מוסדות החינוך היהודי משום שכבר בשלב מוקדם הבין שהחינוך הוא נקודת החולשה.

ישנה תופעה רווחת: כשבאים יהודים ממקומות שונים לעיר חדשה או למדינה חדשה, מתקיימת התפלגות: כל אחד מהם ינהג לפי המוצא שלו. חב"דיקים ינסו לבנות תלמוד תורה; ספרדים יבנו בית כנסת, יניחו בו ספרי תורה ויקשטו אותו; אחרים יקימו מסעדה כשרה. אכן, אוכל כשר הוא דבר חשוב, ומי שמספק אותו מקיים מצווה גדולה ומציל אנשים מעבירה; מי שבונה בית כנסת בוודאי עושה מצווה גדולה; אבל מוסדות חינוך חשובים במיוחד משום שהחינוך נוגע בשאלת העתיד שלנו.

ואכן, בתחום החינוך המצב ברוסיה לא היה פשוט כלל. חמותי גדלה ברוסיה במשפחה של חב"ד. היא מעולם לא הלכה לבית ספר, והיו במקומה עוד ילדים כמותה שלא הלכו לבית ספר משום שבית הספר היה אפיקורסי - לא משום שהיו שם גויים, אלא משום שעסקו בו באפיקורסות ממש. אי שליחת הילדים לבית הספר הייתה כרוכה בסכנת נפשות; היה הייתה עלולה בפשטות להביא לעונשי מאסר על ההורים. ובמשימה שהרייץ קיבל על עצמו - לבנות מוסדות חינוך, בין שהם היו מוסדות חוקיים לגמרי ובין שהיו חצי חוקיים - בוודאי היה סיכון גדול.

לו, ולכן הם תמכו רק בסכומים קטנים.

הריי"ץ לא רק בנה אנשים אחרים; הוא גם הראה דוגמא אישית. הוא היה מדבר בגלוי בגנות המפלגה, מדיניותה והאידיאולוגיה שלה, אף על פי שהוא ידע שבבית הכנסת אנשים רושמים כל מילה שהוא אומר, ושאימירות כאלה עלולות להביא לסופו בכל רגע. כפי שאמרתי, היה לו הרבה אומץ.

עם הזמן התברר לשלטונות יותר ויותר שה'שניאורסון' הזה איננו תופעה מקומית, שהוא אינו רב בעיר קטנה זו או בעיר קטנה אחרת, אלא דמות שמובילה מהלכים. שום שלטון טוטליטרי לא יכול לסבול תופעה כזאת, והשלטון הסובייטי דאז, על כל היהודים שהיו מעורבים בו - עוד פחות סבל את זה. אף על פי כן, הריי"ץ המשיך לפעול.

עמידה מול מדינה של גיהנום

בכל הדברים שהריי"ץ עשה הייתה בנייה, לא לגמרי מסודרת, של כוח שיוכל לעמוד לא רק נגד גזרה מסוימת, אלא מול מדינה של גיהנום, שגם אם היא לא הייתה אנטישמית, היא הייתה נגד יהדות באופן ברור מאוד. הריי"ץ קיבל על עצמו לבנות בתוך המדינה הזאת, העוינת יהודים באופן בולט, מערכת שלא תשמש רק לזמנה ולמקומה, אלא שתהיה לה המשכיות גם מעבר לכך.

קודם יציאתו הוא פעל לבסס שוב את השיטה שעבדה עד אז, ואכן היא המשיכה לעבוד גם אחרי שהאנשים שעמדו בראשה יצאו מרוסיה.

הריי"ץ אף פעם לא היה משופע בכסף, והוא היה זקוק למשאבים כספיים בשביל



**הריי"ץ קיבל על
עצמו לבנות בתוך
המדינה הזאת,
העוינת יהודים באופן
בולט, מערכת שלא
תשמש רק לזמנה
ולמקומה, אלא
שתהיה לה המשכיות
גם מעבר לכך.**



לארגן שיעורים, להסיע אנשים ממקום למקום ובשביל פעילויות רבות אחרות. הוא היה שולח שליחים ומנסה להשיג כסף. בין השאר הוא בנה יחסים טובים עם הג'וינט, אבל אנשי הג'וינט, שהיו אנשים טובים בסך הכול, לא הבינו מה קורה ברוסיה ולא עמדו על החשיבות המכרעת שיש לכל סכום שהם שולחים

הבירוקרטיה שלהם אף פעם לא הייתה יעילה, ומשום כך היו בה סדקים. הרב שלמדתי אצלו סיפר לי שהוא היה נודד ממקום למקום כרב. בכל עיר שהגיע אליה, למחרת היום שהגיע כבר ידעה המשטרה החשאית שהוא שם. אולם מכיוון שבאופן רשמי לא היה אף מסמך כנגדו, הוא היה יושב בעיר חודש, חודשיים, ארבעה או חמישה חודשים עד שמישהו היה מגיש תלונה שהוא עושה תעמולה דתית, ואז הוא היה צריך להתחמק ולברוח לעיר אחרת. בעיר הבאה הכול היה חוזר על עצמו משום שהרוסים לא שלחו מברק לעיר האחרת להודיע שזהו אדם מסוכן שצריך לאסור אותו; ברגע שהמשטרה סילקה את האיש מהמקום שבו ישבה, מבחינתה נגמר העניין.

במשך שנים צורת ההתנהלות הזאת של המדינה הייתה יתרון ליהודים. המדינה לא הייתה יעילה מספיק לבער את היהדות, וכך נשארו משפחות יהודיות על אף הגלות, הסבל והאימה הגדולה והמתמשכת, ואף על פי שאי אפשר היה לסמוך על שום אדם מפני שהיו מלשינים בכל מקום. היו 'חדרים', היו ילדים יהודים שלמדו תורה, היו יהודים שקיימו מצוות בצורה זו או אחרת, אבל הכול בדוחק גדול, בקושי גדול ובייסורים גדולים.

העניינים הללו לא התארגנו מעצמם; היה צריך שמישהו ישלח מלמד למקום שאין בו מלמד, ואם יש מלמד, צריך היה לדאוג שיהיו לו המקום והאפשרות ללמד, וכך

במשטר הרוסי הייתה הרבה אכזריות, לאו דווקא אכזריות לשמה, אלא תפיסה אכזרית שלפיה אין הבדל אם אדם חי או מת. דוגמה לדבר: לאחר תכנון של מאות שנים בנו ברוסיה תעלה חשובה מאוד בין נהר הוולגה ונהר הדון שאורכה בערך אלף קילומטר. לפי החשבון, על כל מטר מאורך התעלה מת לפחות אדם אחד במהלך העבודות, כך שאם אורך התעלה הוא אלף קילומטרים - מיליון אנשים מתו בבנייתה. גם כאן אינני אומר שהרוסים רצו להרוג מיליון אנשים, אלא שהם חשבו שצריך לחפור תעלה, וקיבלו בפשטות שלשם כך אנשים מתים.

דודי המנוח סיפר לי שהוא היה בשיירה של אנשים שאשמתם העיקרית הייתה שהם ברחו מפולניה כשהייתה תחת שלטון היטלר, לרוסיה. תפסו את כולם בתור מרגלים, אנשים שנכנסו למדינה בלי רשות, ושפטו אותם. כך ערכו השופטים את המשפט: שלוש שנים, חמש שנים, שלוש שנים, חמש שנים - זאת אומרת, שלוש שנות גלות במקום נידח או חמש שנות גלות בו. הם לא רצו, חלילה, להרוג את האנשים, אלא רק לשלוח אותם לעבודת כפייה, כגון כריתת עצים, אבל אם מישהו מת בעבודות הללו, קברו אותו ולא עשו מזה עניין גדול. אני יכול לספר לכם הרבה סיפורים אחרים דומים. גם אם לא היה לרוסים עניין להרוג אנשים, חיי אדם היו שווים בעיניהם פחות משווה פרוטה.

למרות כל הדברים שהרוסים עשו,



המאסר, רשימה שכתובה בשפה ברורה מאוד ובכתיבה חמה מאוד, ובה הוא מתאר חלק ממה שהוא עבר. סיפורים נוספים הוא סיפר מאוחר יותר בעל פה. אלו תיאורים מופלאים עליו ועל מה שעבר במאסר ובחקירות. הוא מספר ברשימותיו שכאשר הגיע לכלא, הוא חשב שתוך יום או יומיים יוציאו אותו להורג, וכך גם הסבירו לו הסוהרים שקיבלו אותו. לא היה חשוב להם באיזה סעיף יואשם - קודם כול הם היו הורגים, ואחר כך ממציאים סיבה.

הרייץ מספר שבשלב מסוים נתנו לו הוראה לצאת מחדרו, ללכת לצד אחד במסדרון ולדפוק בדלת של חדר. הרייץ לא זכר לאיזה כיוון אמרו לו לפנות, ולכן אמר לעצמו: "כל פינות שאתה פונה - לא יהיו אלא דרך ימין". הוא פנה ימינה והלך במסדרונות עד שנכנס לחדר. החדר שאליו נכנס היה חדר הרישום, ומבחינת המדינה זאת הייתה טעות גדולה - מראש שלחו אותו לחדר שמוקדם יותר לקחו אליו שנים עשר מנהיגים של דתות שונות וירו בהם בזה אחר זה, אבל כיוון שהרייץ נכנס לחדר הרישום ונרשם בו, כבר אי אפשר היה להמית אותו כך, מפני שהוא היה כבר רשום, והרשויות לא היו יכולות לטעון שהוא נעלם.

הרישום של הרייץ עיכב את הוצאתו להורג. בינתיים החסידים פרסמו שאסרו את הרבי, והציבור היהודי של אז, כולל הציבור היהודי בארצות הברית, שהיה חלש מאוד ובכל זאת היה חזק דיו לעשות

הלאה. הרבי הרייץ ומספר מצומצם של אנשים שהיו סביבו עשו את כל זה. הם שמרו על המסגרת שתאפשר לילדים ללמוד ושתאפשר למשפחות להמשיך לקיים חיים יהודיים. כל נעשה במסירות נפש. את מסירות הנפש הזאת הרייץ הצליח להנחיל לאחרים.



**הרבי הרייץ ומספר
מצומצם של אנשים
שהיו סביבו עשו
את כל זה. הם שמרו
על המסגרת שתאפשר
לילדים ללמוד
ושתאפשר למשפחות
להמשיך לקיים
חיים יהודיים.**



סיפור הגאולה

לפני שארחיב בעניין מסירות הנפש הזו, אסיים את סיפור הגאולה. בתוך סיפור המאסר והגאולה היו ניסים - לא ניסים שבקעו את השמיים אלא צירופי מקרים שהם בוודאי צירופים ניסיים. הרייץ השאיר אחריו את 'רשימת



רעש, העלה את הנושא לעיתונים. גם הסובייטים לא היו חזקים כל כך באותו הזמן, והרעש שנעשה סביב המאסר של מנהיג דתי והתכנית להוציאו להורג בוודאי לא הועיל להם. כך נדחה העניין ביומיים או שלושה.

בצירוף מקרים מוזר מאוד ישב באותם הימים בלטביה יהודי דתי שהיה חבר הפרלמנט הלטבי. הוא לא היה חב"דניק אבל היה קרוב לחב"ד. הוא שמע על המאסר של הריי"ץ, והייתה לו הזדמנות יוצאת מן הכלל לסייע לשחרורו. לממשלת לטביה של אז היה רוב רעוע מאוד, והיא הייתה זקוקה להצטרפותו לרוב. כך הייתה לו היכולת לבקש בקשות, ואחת מבקשותיו הייתה שממשלת לטביה תתערב למען שחרורו של הריי"ץ. לממשלת לטביה היה כוח בעניין זה מפני שבאותו זמן הסובייטים היו מבודדים לגמרי מבחינה פוליטית; שום מדינה לא יצרה איתם קשרים, והם היו מעוניינים מאוד בקשרים עם לטביה. לכן כשהלטבים ביקשו מהסובייטים לשחרר את הריי"ץ, הסובייטים הסכימו. זה היה הגורם המכריע בשחרורו של הריי"ץ.

אחר כך הופעלו על הסובייטים עוד ועוד לחצים, ובסופו של דבר, בתאריך ג' בתמוז הם פסקו לריי"ץ שלוש שנות מאסר בגלות ועל ראשו כבר לא ריחף גזר דין מוות. מייד היו חסידים שניסו לבנות לריי"ץ מקום לגור בו, במקום שאליו הוא היה אמור לגלות. הפעולות הללו נעשו

בזכות אותם החסידים שדיברתי עליהם. יש אנשים שעובדים בפקודה, יש אנשים שעובדים תחת הרבה פקודות, אבל עבודה במסירות נפש יעילה יותר מכל פקודה, וכך פעלו החסידים הללו.

כעבור כשבוע וחצי, ביי"ב בתמוז שהיה יום ההולדת של הריי"ץ, הודיעו לו הסובייטים שהוא משוחרר לגמרי. אחר כך הם הסבירו לו שבעצם הם מעדיפים שהוא יצא מהמדינה. הריי"ץ לא כל כך רצה לצאת, אבל לא השאירו לו הרבה אפשרויות. הוא ניסה ככל יכולתו להתארגן ליציאה. הריי"ץ ארגן גם את הוצאת חתנו, הרבי, מרוסיה. הוצאת המשפחה מרוסיה לא הייתה פשוט כלל. על כל אחד מהאנשים שהריי"ץ רצה שיצאו איתו, הוא הסביר לסובייטים למה הוא צריך אותם: "זאת אשתי", "זאת בתי", "זה המזכיר הפרטי שלי" ו"זה המיועד להיות חתני". אמרו לו הסובייטים: "מילא, אתה צריך מזכיר איתך, אבל מדוע אתה צריך את מי שמיועד להיות חתנך? שהבת שלך תמצא חתן אחר". ענה הריי"ץ: "חתן כזה לא אמצא". בסופו של דבר הסובייטים הוציאו גם את הרבי באותו זמן.

בסופו של דבר, גם הרב אברמסקי הצליח לצאת מרוסיה, וגם הרב זוין, שהיה האיש השני בהנהגה של חב"ד אחרי הריי"ץ, יצא בשלב כלשהו. עם זאת, כאמור, הם הפקידו את הפעילות בידי אנשים שנשארו אחריהם, וכאשר כל אחד מהם יצא, הוא מינה אדם אחר שימשיך את

הפעילות במקומו.

הצלתו של הרי"ץ הייתה חגיגה גדולה. זה היה מין ניצחון על אימפריית הרשע. איש לא שמע על אדם שיצא מתחת ציפורני החיה הרעה שהשמידה מיליוני אנשים, משלהם ולא משלהם, בלי להתחשב בדבר. מיליונים מתו תחתיה כמו זבובים, והנה אדם אחד - על ידי צירופים מוזרים ומשונים - ניצל.

חיים על קידוש ה'

אי אפשר להתעלם ממסירות הנפש של היהודים ברוסיה. הם עמדו בפני קשיים עצומים. כדי לחיות חיים יהודיים נדרש מהם מאמץ גדול בכל עניין: לאכול כשר, להצליח להתפלל, לארגן מניין לתפילה, להצליח לערוך התוועדות מפעם לפעם ובעיקר - לדאוג לקיים לימוד תורה של ילדים. למשל, היו מקומות שהצליחו להחזיק מקווה, אבל הדבר לא היה פשוט, ולא בכל מקום היה מקווה; היו נשים שהיו קודחות חור בקרח של הנהר וטובלת בו.

יהודי אחד זקן סיפר לי על חייו וחוויותיו בבית הסוהר הסובייטי: הוא סיפר איך הוא הצליח להדליק נרות חנוכה בתוך בית הסוהר, דבר שהיה אסור באיסור גמור. הוא המציא המצאות: עלה בדעתו שלשם הכנת קעריות השמן אפשר להשתמש בבצל, אם פותחים אותו בצורה נכונה; בתוך הבצל יש קליפה בתוך קליפה,

ומהן הוא הכין את הקעריות; שמן לקח משיירי קופסאות סרדינים; פתילות הוא הוציא מהמזרונים. כך הוא הדליק נרות בשמונת ימי החנוכה. בהדלקה עצמה קרה פלא גדול: כל האסירים, שהיו כולם גויים, יצרו מין חומה אנושית מסביבו כדי שהסוהרים לא יראו שהוא מדליק נרות.

אני מדבר על הקושי של אדם שיודע שהוא יחיד ומבודד, ואינו יודע מה קורה ומה יהיה, ונוסף על כך, הוא אף פעם אינו בוטח באנשים אחרים משום שבכל מקום היו מלשינים, ובכל זאת הוא נאבק להמשיך. אנשים חיו את המאבק הזה בכל מיני מקומות ובכל מיני דרכים. באירופה, ברוסיה הלבנה, ליד מוסקבה ובארצות הרפובליקה האסייתיות של רוסיה המשיכו שוב ושוב לבנות את ה'חדר', שוב ושוב עשו דברים שיאפשרו ליהודים לחיות כיהודים. זאת אינה הגבורה של אדם שקופץ לאש, אלא גבורה קשה הרבה יותר - אדם שגוזר על עצמו לשבת בתוך האש ולהמשיך לשבת בפנים עוד ועוד.

המשימה הקשה הייתה לעשות דברים שיחזיקו מעמד. שיהודי פשוט, שיושב היכן שיושב, לא רק יזכור שהוא יהודי, אלא גם שיעמדו לו הכוחות להחזיק יום אחרי יום, שנה אחרי שנה, באימפריה שאי אפשר לדעת כמה שנים היא תחזיק מעמד, אימפריה שהולכת וגדלה, הולכת ומתפתחת ואינה מראה שום סימני דעיכה, אימפריה שאין רואים את סופה. ההנחה הייתה שמרוסיה לא



שלא הכול יאבד, שלא הכול ימות.

לא כל האנשים הללו היו ענקי רוח, אבל במה שהם עשו הם ביטאו אהבת ה' והתקשרות שהיא מעבר לכל הגבולות. יצירה של אנשים כאלו איננה דבר של מה בכך. אילו ידעתי שאני מצליח ליצור דבר כזה באיש אחד, בשני אנשים או בשלושה אנשים, זה היה מבטיח לי שכשאגיע לעולם הבא, וירצו לזרוק אותי החוצה, אוכל להגיד להם: "אבל ראו, עשיתי אדם שהחזיק מעמד".

האם מה שהריי"ץ עשה שינה את כל התמונה כולה? לא. ובכל זאת חשוב לשאול ולהבין מאין בא הכוח הזה. לריי"ץ היו גם הכוח, גם המרץ וגם האומץ לעמוד מול מציאות כזאת, והעמידה הזו לא הגיעה משיגעון אלא נבעה מהחלטה - מבחינה מסוימת החלטה קרה - שהוא החליט: "אני הולך לעשות את הדברים הללו על קידוש ה'". לריי"ץ לא היו כל כך הרבה אנשים, אבל את האנשים שהיו לו הוא השביע לחיות על קידוש ה'.

הדבר המרשים הוא שהבניין הזה היה קיים במשך שנים. הריי"ץ פעל בזמן שהוא היה שם, והוא הצליח לפעול גם כשהוא כבר לא היה שם. גם אחרי שהוא עזב את רוסיה, היו מנסים לפעמים להתכתב איתו, לבקש עצה מה'סבא' - בשמו המחתרתי - או לשאול מה ה'סבא' אומר. מה שהריי"ץ פעל בעולם הזה היה פלא גדול. הוא לא היה רק המנוע שהניע אנשים לעשות מעשים מסוימים; מפעליו

יוצאים. אדם רואה שעובר דור אחרי דור, ושלטון הרשע עדיין נמשך. אדם חווה ירידות ומפלות, ובתוך כל אלה הוא מחזיק באמונה ש"נִצַּח יִשְׂרָאֵל לֹא יִשָּׁקֵר" (שמואל ב טו, כט).

פגשתי את האנשים הללו שהגיעו מרוסיה; רובם לא היו גדולי תורה, אבל כולם ידעו להתפלל. האם הם הבינו הרבה מהתפילה? אינני יודע. האם הם עסקו בהתבוננות של אהבה ויראה? גם בזה אני מסופק. אבל הם חיו חיים יהודיים בתנאים קשים, לא יום אחד ולא שנה אחת, אלא שנה אחרי שנה.

בספר התניא כתוב שכל אדם מישראל, אם הוא מגיע לשעה שהוא צריך לבחור בין החיים לבין כפירה באלוקי ישראל - יבחר למות ולא לכפור. מסירות הנפש ברוסיה לא הייתה באופן הזה - רגע אחד של החלטה, אלא אהבה במדרגת "בכל מאדך" - אהבה והתקשרות בה' שנמשכות מיום ליום ומחודש לחודש.

יצירת אנשים

חג הגאולה הזה נועד, בין השאר, לזכור את האנשים שהריי"ץ השאיר אחריו ברוסיה. הריי"ץ הצליח לעורר באנשים אהבת ישראל, אהבת התורה ואהבת הקדוש ברוך הוא. לפעמים אלה היו אנשים שלכאורה לא היה להם כמעט שום קשר ליהדות. ובכל זאת מהמעט שנשאר, הריי"ץ הצליח לשאוב את הכוח

הבירוקרטיה לאכזריות. אבל תפארתו של העם היהודי על היהודים הפשוטים הללו, שחיו, מתו ומסרו את נפשם על המשך היהדות.



**הוא לא היה רק המנוע
שהניע אנשים לעשות
מעשים מסוימים;
מפעליו גם גרמו
לאנשים, שחלקם
היו חסידים גדולים
או אנשים מורמים
מעם וחלקם היו יהודים
פשוטים, להמשיך
להחזיק ביהדותם
במסירות נפש.**



חג הגאולה הזה אינו נחגג רק על ההצלח של הרייץ אלא גם על מה שהוא השאיר אחריו ברוסיה. מישהו פעם כתב שהמתנגדים יצרו ספרים, ואילו החסידים יצרו אנשים. איני יודע אם ביחס לחסידות בכללה האמירה הזאת נכונה בשלמות, אבל במקרה של הרייץ היא נכונה. הרייץ השאיר ברוסיה אנשים

גם גרמו לאנשים, שחלקם היו חסידים גדולים או אנשים מורמים מעם וחלקם היו יהודים פשוטים, להמשיך להחזיק ביהדותם במסירות נפש.

ישראל אשר בך אתפאר

אני מדבר איתכם על המאבק הזה משום שאלו דברי אמת, והם חלק מההיסטוריה של עם ישראל.

באחת הערים בפורטוגל חיו יהודים בסתר כאנוסים במשך ארבע מאות וחמישים שנה. כשאני חושב על היהודים האלו, שבמשך דורות לא ידעו שקיימים יהודים מלבדם בעולם וניסו לשמור כמה מצוות שיכלו - להכין מצות לפסח, להתפלל בראש השנה וביום הכיפורים וכך הלאה - אני שואל את עצמי מה היה מקור כוחם לעשות זאת יום אחרי יום, שנה אחרי שנה, מאה שנה ועוד מאה שנה ועוד מאה שנה?

זהו בעצם "גאון יעקב" האמיתי. תפארתו של העם היהודי היא על היהודים האלה. אנשים שהיו להם ראשים טובים ושרצו לכתוב מתפרסמים על ידי הספרים שכתבו, ואילו את האנשים האלה, שמסרו את הנפש בשקט, איש אינו מפרסם. אני מכיר כמה מבניהם של יהודים שנשלחו אז לגלות. הם אינם יודעים מה קרה לאבא שלהם; הוא פשוט נעלם. היו אנשים רבים שאיש לא קיבל דו"ח מה קרה בסופם; הם פשוט נעלמו בין



במלוא מובן המילה. לא כל האנשים הללו היו גדולי המחשבה וגדולי הלמדנות, אבל עליהם נאמר: "יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בָּךְ אֶתְפָּאֵר" (ישעיה מט, ג). הקדוש ברוך הוא מתפאר באנשים האלה שאומרים בעצם חייהם: "כִּי עָלֶיךָ הִרְגָנוּ כָּל הַיּוֹם" (תהילים מד, כג), אנשים שמוכנים למסור את הנפש על ה', לא בהחלטה של רגע אלא כסמל של חיים.

מסירות נפש כיום

המציאות שלנו היא בוודאי שונה. האם יש פה מי שצריך לעבור בתוך מאבק כזה, לא במלחמה חד־פעמית אלא דבר יום ביומו? האם יש פה אדם שצריך בכל יום לחשוב מה יהיה עתיד ילדיו, להתמודד עם השאלה מה עליו לעשות כדי שהם יישארו איתו ויקבלו את החינוך שהוא רוצה להקנות להם, כדי שהם ידעו אלפבית, כדי שאם הם יישלחו לגלות, כפי שקרה לרבים מיהודי רוסיה - שידעו איך להתקיים שם כיהודים!?

אם כן, איזו מסירות נפש נדרשת היום? מסירות הנפש של היום היא להישאר יהודי כמו שיהודי צריך להיות. העולם מִזְמַן היום דברים אחרים, שאלות חדשות שצריך להחליט החלטות לגביהן. אדם צריך לשאול את עצמו מה הוא מעביר לילדיו. בין שאר הדברים, הורים מעבירים לילדיהם את התפיסה שלהם לגבי השאלה: מהם הדברים החשובים? ועל השאלה הזאת צריך להיאבק.

ייתכן שלאנשים היום יש חיים נוחים יותר מהחיים בעבר. יש לאנשים קריירה, ואנשים אפילו יוצאים לבלות. החיים כיום אינם אלימים כמו שהיו בעבר, אבל הם תוקפניים לא פחות וגורמים לאותן תוצאות. לכן נשארה גם היום אותה שאלה - מה אני מעביר לבניי אחרי?

רובכם בחורים צעירים; חֲשַׁבוּ מה אתם רוצים להעביר לילדיכם, ואיך אתם מעבירים להם את זה. אדם יכול לגרום לבניו להיות תלמידי חכמים, אבל אין בזה די כי אחר כך הם יעשו מה שהם רוצים; יש תלמידי חכמים מקולקלים מכל המינים, יש כאלו שהפסיקו להיות תלמידי חכמים וגם בכלל להיות בני אדם. השאלה היא איך שומרים שיישאר הגרעין הבוער. זה היה העניין של הריי"ץ. כשאני חושב על הריי"ץ מסביב לחג הזה, אינני חושב הרבה על הגאולה אלא על השאלה איך מעבירים הלאה את הגרעין הבוער.

למען אשר יצוה את בניו

הקדוש ברוך הוא אומר על אברהם אבינו: למה אני אוהב את אברהם? "כִּי יִדְעָתִיו לְמַעַן אֲשֶׁר יִצְוֶה אֶת בְּנָיו וְאֶת בֵּיתוֹ אַחֲרָיו וְשָׁמְרוּ דְרָכָה" (בראשית יח, יט). אברהם מסר את נפשו אל קדושת ה', נלחם עם המלכים ואפילו ישב בקואליציה אחת עם חמשת המלכים של ערי הכיכר בלי להקיא מגועל. אבל לא אלו הדברים שה' מזכיר; ה' אוהב את אברהם - "למען

בספר ישעיהו כתוב: "וְאַתֶּם עַדִּי נֹאֲם ה' וְאַנִּי אֶל" (ישעיה מג"ב). המדרש אומר על הפסוק הזה: "כשאתם עדי - אני אל, וכשאין אתם עדי - אין אני אל" (ספרי דברים שמו). התפקיד הגדול שלנו הוא להיות העדים של ה', ואנחנו צריכים לדאוג שהבאים אחרינו, משפחותינו והמשפחות הרחוקות מאיתנו, ימשיכו להיות העדים. כשישלח ה' מהרה משיחו, תהיה לנו פחות עבודה בעניין הזה, אבל אין לנו שום הבטחה מתי זה יקרה.

לא דיברתי איתכם דברי תנחומים, וגם לא סיפרתי סיפורי מופתים. ניסיתי לדבר איתכם על דברים שאני חושב שיש בהם ממש: איך אנחנו יכולים לגרום לכך ששום דבר לא ישבור את עצם הלז שלנו, איך נפעל שהקיום היהודי יישאר לעולם.

לחיים לחיים!

במובן מסוים, בשביל הדבר הזה הקדוש ברוך הוא חיכה לאברהם. לפני אברהם חיו כל מיני צדיקים. אומרים שמתושלח היה צדיק, חנוך בוודאי היה צדיק, אולם הבנים שלהם היו כלומניקים. גם הבנים של נח היו בסך הכול "בני נח". לעומת זאת, אברהם אבינו מצווה את בניו ואת ביתו אחריו, ולכן בניו שונים. כאן מתחיל דבר יציב. כל החשיבות של אברהם היא בכך שהדבר שמתחיל בו יישאר הלאה, וזה מה שהקדוש ברוך הוא מחפש. זה גם מה שמשה רבנו אומר שנים רבות לאחר מכן, בתפילתו על עם ישראל לאחר חטא העגל: "ריבונו של עולם, בנית משהו כדי שיישאר".

אחזור בפניכם על דבר שקראתי. בספר 'ביקורת התבונה הטהורה' שכתב קאנט, הוא כותב על האנטינומיות, על דברים מסוימים שהם בעיות יסוד בפילוסופיה משום שאי אפשר להוכיח אותם וגם אי אפשר לפרוך אותם. כיוון שיש שיקולים לכאן ולכאן, הבעיות הללו נשארות תלויות ועומדות. בתוך רשימת הבעיות היסודיות הללו הוא מונה גם את האמונה במציאות ה'. הוא מונה נימוקים בעד ונימוקים נגד, והוא אינו מכריע בעניין. קראתי שקאנט אמר שבאופן פרטי, לא בתור פילוסוף, הוא נוטה בכל זאת להאמין במציאות הבורא בגלל שתי סיבות: הסיבה האחת היא ההרמוניה שהוא רואה באסטרונומיה, היוצרת את הרושם שיש בורא, והסיבה השנייה היא

י"ץ בתמוז ושלש העבודות

על מה אנחנו בוכים? אנחנו בוכים על זה ששום דבר איננו כתיקונו, יש לנו עולם שאפשר להסתדר איתו, אבל במובן בסיסי מאוד הדברים אינם כתיקונם. בהיקף כולל בית המקדש הוא סוג של נקודת ציון לעולם שלם של הלכות שנעדרות מחיינו, עולם שלם שלא ברור מה יהיה עליו. מדברים הרבה על תרי"ג מצוות, איפה יש לנו תרי"ג מצוות? יש לנו אולי חמישית ששייכת בפועל וגם החמישית הזו לא תמיד שייכת לעולם של היום יום. המכלול השלם של התורה והמצוות במלוא הקיפן הוא המבנה האידיאלי של מלכות ישראל, את מלכות ישראל במובן הזה אנו חסרים.

כל עניין האבל והאבלות קשור לתמונה הגדולה. האבל קשור לכל הציור הפנימי שלנו כעם, כ"ממלכת כהנים וגוי קדוש", כדבר שיש לו שלמות, לא רק מבחינת החוויות אלא גם מבחינת המציאות - כל זה איננו.

האמת היא שעל זה אפשר לבכות בכל השנה כולה ויש את זה בתפילות, אבל בימים הללו ישנו סוג של התרכזות. בימים הללו אני מתרכז בנקודת ההעדר, בנקודת החיסרון. אנחנו אמנם עושים מצוות ומעשים טובים אבל אחרי כל זה אנחנו חיים רק בקטע אחד של התמונה, התמונה השלימה היא כל כך רחוקה שכבר שכחנו אותה, שכחנו ולא שכחנו, על זה אנחנו בוכים.

(שיחה בישיבת תקוע, י"ט תמוז תשע"ד)

לכעוס על החורבן

שיחה בישיבת תקוע, כ"ט תמוז תשס"א

ימים של מרה שחורה

כיוון שאנחנו נמצאים כעת ערב ערב תשעת הימים, נדבר על הימים האלו. לאשכנזים יש להיטות אחר אבלות, וכל המוסיף הרי זה משובח: אסור לשיר, אסור לרקוד, אסור לדבר, ועוד כל מיני דברים כאלה. תחשבו על זה, אם היו מוציאים את כל הימים האלה שאין בהם שום דברים ושום ציוויים, מה היה נשאר מכל האבלויות והצומות? לגופא דמילתא, לא כתוב בשום מקום שביום צום אסור לעשות ריקודים; כתוב שאסור לאכול. אבל מוסיפים מנהגים, הלאה והלאה. יש מקומות אחרים, שבהם היה חולשה לתעניות - אז עושים תעניות. אלה שנהגו על דרך הסוד, היו עושים בימי בין המיצרים תיקון חצות דווקא ביום, שזה קשור לעניין של אבלות בפרהסיא ואבלות בצנעה.

בכל אופן, רציתי להגיד משהו על העניין הזה: על בין המיצרים, תשעה באב, וכל הימים האלה. ברור שאלו ימים שעושים מרה שחורה, הם נועדו בשביל זה. יש אנשים שמסתדרים טוב עם מרה שחורה: פעם בשנה הם מרגישים

נינוחים; בספירת העומר קצת, בבין המיצרים יותר, כשמגיע תשעה באב - כולו עונג, שהוא יכול להחמיץ פנים כמה שהוא יכול... אבל אני רוצה לומר, לאידך גיסא: עושים את כל זה, ואני יושב ומצטער ומכרכם פניי, ולא מתרחץ לא רוקד לא שר לא מתגלח ולא עושה כל מיני דברים - אחרי כל אלה, מה עולה מכל זה? שהיתה לי מרה שחורה. יש אנשים שבשבילם המרה שחורה יותר גרועה מאשר התענית ויש להפך. אבל יש בימים האלה מרה שחורה, והרבה.

רציתי להגיד שאולי אפשר להסתכל על זה אחרת. זה אולי לא מבט יפה. השאלה היא: מה אני צריך לעשות כשיש יום אבל? יש יום אבל שבו אני יושב ובוכה ויצאתי ידי חובה בבכיה. אבל אני יכול להגיע גם לסוג אחר של אבל: למה שאני לא אכעס? כמו שכתוב בכל הספרים: מעצבות ומרה שחורה לא יוצא שום דבר, חוץ מאשר עצבות ומרה שחורה. לא יוצא מזה שום דבר טוב, ואף אחד לא ראה שיצא מזה דבר טוב. כתוב בכל מיני ספרים שעצבות ומרה שחורה הם אפילו לא מעצורים טובים בשביל יצר הרע - מפני שהאמת

נתן את חלבו ודמו? חוץ מזה שיצמח חדש - ואני בטוח שיצמח חדש - לא פעם אחרי צום כל מה שיוצא, בסך הכול, הוא שלאחד יש כאב ראש, לאחר יש עוד כאבים, ועליית הנפש שבאה מחמת זה - היא לא בהכרח מגיעה...

ירגיז אדם

אבל, יש גם רגש אחר שיכול להתחיל מאותו דבר. מה קורה כשאנחנו נזכרים בזה? יש מישהו שנעלב ומתחיל לבכות, ויש מישהו שמתחיל לכעוס. זאת אומרת, הוא מנסה לעשות משהו בעניין הזה. מה שאני רוצה לומר הוא שאני חושב שצריכים פשוט להפוך את כל הימים הללו. אני לא מדבר על להפוך אותם לששון ושמחה, אלא להפוך את הכיוון שלהם. במקום שהכיוון הוא שאני נהיה פסיבי, ואני נהיה עוד יותר פסיבי ועוד יותר פסיבי, ואני לא יכול לעשות שום דבר - אולי צריך היה לעשות להיפך, שאני צריך להזכר בדברים האלה דווקא בשביל לכעוס, דווקא בשביל לעשות את זה לא בדרך של מנוחה, אלא בשביל להעיר ולעורר.

כמו שכתוב: "לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע" (ברכות ה.), מה זה "ירגיז"? היצר הטוב יכול להגיד: מה אני יכול לעשות. זה מה שהוא אומר כרגיל: מה אני יכול לעשות? ההוא גדול ממני בשנים וגם בחוכמה, והוא מכיר אותי מזמן, הוא הרבה יותר גדול, יותר

הוא שיצר הרע פועל בשני אופנים: הוא פועל לפעמים כאשר לבן אדם יש מצב רוח יותר מדי טוב; ולפעמים הוא פועל - ולפעמים אפילו יותר טוב ויותר חזק - כאשר יש לבן אדם מצב רוח מאוד רע. כאשר יש לאדם מצב רוח רע הוא נעשה טרף לכל מיני דברים, ואצל רבים זה בדיוק המקום של הכישלונות בכל מיני דברים. כאשר יש למישהו איזה דכדוך הנפש, או איזה ירידה ומרה שחורה, זה בדיוק כמו שכשמישהו נהיה חלוש: הוא נעשה טרף לכל מיני החיידקים; כאשר בן אדם נעשה חלוש ברוחניות הוא גם כן נעשה טרף לכל מיני מרעין בישין. אם אתם חושבים שחז"ל הגזימו, הם בוודאי לא הגזימו כשהם אמרו כמה מזיקים יש (ברכות ו): שיש אלף מימין ורובה משמאל, אלא הם אמרו את זה בלשון הקטנה - האמת היא שיש יותר, או שהם התרבו במשך הזמן. וכאשר אין לאדם שום חסינות הם מגיעים אליו. תראו, להמציא עבירות חדשות - אי אפשר; אין כוח ואין מרץ לזה. אבל מכיוון שלא צריך להמציא חדשות, והישנות נמצאות תמיד מסביב, זמן כזה של עצבות גורר אחריו את הדברים הללו - וההפך הוא להפך; וזה נכון בכל עניין שאנשים מצטערים.

בכל ספרי החסידים כתבו בגנות העצבות, מפני שהעצבות גורמת לכך שאנשים פוחתים והולכים, ובסך הכל לא יוצא מזה שום דבר. זה מה שאומר הנביא: "כי צמתם... הצום צמתוני אני?" (זכריה ז, ה), אני מרוויח מזה שצמתם? מה מרוויחים מזה? נניח שבן אדם באמת נותן את חלבו ודמו - מה יוצא מכך שהוא

חזק, יותר עשיר, יותר חכם - אז מה אני יכול לעשות? אני אשב שם בפינה. "ירגיז אדם יצר הטוב" זה אומר שצריך לעשות שהיצר הטוב במקום לסבול, יתחיל להתרגז. ברגע שאני יושב ואומר: "אז מה אני יכול לעשות?", "מה אפשר לעשות?" הרשעים גוברים. ברגע שאני מסכים לזה אני נעשה מה שקוראים לו: "הלכתי קדורנית". מה מועיל שאני הולך ככה? אני יכול להתרגז, ואם אני מתרגז - אני עושה משהו. אני יכול לעשות כל מיני דברים, ולא כולם הם בחוכמה, אבל זה לא תמיד משנה - אז עשיתי דבר לא חכם; כאשר אני עושה דבר מתוך מרה שחורה ועצבות ומתוך יאוש וקדרות - גם אז לא עושה בחוכמה. אני רואה מצב נתון, ואני יכול להסכים לו או לא להסכים לו. אם אני לא מסכים לו ואני לא מקבל אותו, אם אני מנסה להילחם בו, אז יש לי סיכוי כלשהו.

בבתי הכנסת של הספרדים, מכריזים בתשעה באב כמה שנים עברו מאז חורבן בית המקדש. ואחרי כל זה, מה אני עושה? אני אומר קינות. ואחרי שגמרתי להגיד קינות, אני לומד דברים הרעים שבספר ירמיהו, ואחרי כל הדברים האלה, מה עולה? אז ישבתי שם על קרש לא נוח, ואמרתי שלוש שעות, ארבע שעות קינות. מה יוצא אחרי שאמרתי את הקינות האלה?

סיפרו פעם על מישהו שבכל שנה, בסוף תשעה באב, היה גונז את הקינות. זו סברה טובה: אם אני משאיר את הקינות גם לשנה הבאה אז משהו לא בסדר

- אני אומר ש"אני מאמין" אבל זה רק דברים של מה בכך. אז הוא היה גונז את הקינות. אני אמרתי שאני לא גונז אותן, מפני שאם ירצה השם, כשתהיה גאולה, יהיה לי חומר לעשות עליו בדיחות... מפני שיש שם כל כך הרבה דברים שאפשר לעשות עליהם בדיחות. בתשעה באב כעת אני לא יכול להרשות לעצמי את זה, אבל מהרה יבנה המקדש, ויהיה אפשר לעשות מזה הרבה חוכא ואיטלולא. מה שהם עושים בשפה העברית, איך הם מחקים אחד את השני, איך הם אומרים "אוי אבוי אלל"י" וכך הלאה וכל הדברים האלה, זה חומר טוב בשביל לעשות ממנו מערכון סאטירי...

אז אחרי שגמרתי את הקינות, אחרי שעשיתי ואמרתי את כל הדברים האלה - האמת היא ששום דבר לא יזוז. מפני שבסך הכול אני יושב שם ומתגרד בדברים הללו.

אצל החסידים היה זמן שהיו עושים בתשעה באב כל מיני דברים שאולי הם לא שייכים למה שקוראים 'רוח ההלכה'. פעם היה מנהג ישראל שהיו זורקים בובקעס. בובקעס היו כל מיני צמחים קוצניים, וזה באמת היה דבר לא טוב כשלאנשים היו זקנים.. כשבן אדם מקבל דבר כזה, וזה מסתבך לו והוא לא יכול להוציא את זה, זה לא מוסיף לאדם שמחה וששון. אומרים שזה כדי לקיים את הפסוק באיכה "הייתי שחוק לכל עמי".

מספרים שלחסידיים של ריז'ין היה מנהג:

הוא יכול לראות שתבנית בית המקדש השני לא דומה למקדש שלמה. יש מבנה כללי של המקדש שהוא מחויב, והוא כתוב גם ברמב"ם, ויש הבדלים בין המקדשים. השאלה היא: למה לא בנו את בית שני כמו תבנית בית ראשון? היו עוד אנשים שזכרו את זה, זה כתוב במפורש, שלא לדבר על זה שבוודאי היו תוכניות. בסופו של דבר, בניין גדול כמו בית המקדש אי אפשר לבנות אותו סתם ככה מהאוויר: מישהו צריך לתכנן אותו. נראה, שבנו אותו כמשהו באמצע, בין בית ראשון לבית שלישי, והתבנית שלו היא ממוצעת: היא לא התבנית של בית ראשון, אבל גם לא התבנית של יחזקאל. אני חושב שבניגוד לדור שלנו, שמגזים בזה, הם הרגישו שמה שהיה להם, זה לא היה גאולה: זה היה פתח. והם לא הרגישו שהנה כורש הכריז את ההכרזה שלו והגיעו כבר ימות המשיח.

ישנה השאלה: האם מעניין אותי המקדש? ואחת השאלות היא: מה עשית בשבילו? אם מישהו רוצה לבכות, יש הרבה על מה לבכות; יש מספיק צרות ישראל, והם נוספות והולכות. לפעמים הצרות בגשמיות משכיחות את הצרות ברוחניות. יש צרות בגשמיות וברוחניות, בארץ יש את שניהם, במקומות אחרים זה מתחלק. בוודאי יש על מה ליילל, והשאלה היא: מה אני הולך לעשות עם זה? חז"ל אומרים ש"כל מי שלא נבנה בית המקדש בימיו כאילו נחרב בימיו" (ירושלמי יומא ה.). אם הוא נחרב - אז צריך לבנות אותו.

בתשעה באב הם היו עומדים בפתח בית המדרש ובמקום הסף היה שם קרש שהיו לו חבלים קשורים למעלה. כשמישהו היה עולה על הקרש הזה, הם היו מושכים אותו למעלה, והבן אדם פתאום מרגיש שהוא מועלה למעלה, ואז היו מפילים אותו למטה, או מורידים אותו למטה, הכול לפי העניין. יום אחד הרבי עבר. הם לא ראו אותו, מכיוון שאי אפשר היה לעשות תצפית גלויה, אז הם ראו שמישהו עולה, והרימו מיד את הדבר הזה. כשהם ראו את מי הם מרימים - תקפה אותם אימה גדולה, והם הפילו אותו. אז הוא נאנח, ואמר: "ריבוננו של עולם, נתת ליהודים את החג הזה, תשעה באב, אתה רואה שהם לא יכולים לקיים אותו כמו שצריך, קח אותו מהם..."

בניין הבית

מדברים בימים האלה על בניין הבית, זה גם כן אופן של ניסיון לדבר על זה באופן חיובי. בספר יחזקאל יש פסוקים שאני לא מבין, שמופיע בהם כל תבנית בית המקדש, והוא אומר שם שכאשר ישראל יראו את זה, הם ייכלמו מעוונותיהם. סיבה אחת להיכלם היא שאנחנו לא יודעים מה הוא אומר... גם זה כלימה. והכלימה האחרת היא: הנה זה עומד מוכן אחר כותלנו, ולא מגיע - אם זה לא מגיע, זה סימן שאנחנו לא עשויים לזה.

אומרים שהימים האלו מסוגלים ללמוד את הדברים הללו; אם מישהו מעיין בזה,

לי, זה מפני שאני כל כך הצטמקתי שבאמת זה לא חסר לי. כמו שקורה שכן אדם יכול לחיות בלי תפילה, בלי תפילין, בלי שבת, בלי יום הכיפורים - הוא יכול לחיות, והוא לא מרגיש.



**אנורקטיים לפעמים
כבר מגיעים
למצב שהם יודעים
שהם צריכים לאכול,
אבל אין להם שום
כוח לאכול,
הם לא מסוגלים יותר
לעשות את זה.**



היו יהודים שבכל פעם שהיה מגיע יום כיפור, היה משהו ככה בוחש להם, יכול להיות שהם היו אוכלים דווקא בשביל זה, כדי שזה לא יציק להם.. סיפרו לי שיום אחד ישבו שלושה אנשים והם ישבו ואכלו כדרך האוכלים, במסעדה בפרו. ואז אחד אומר לשני: "תראה, אנחנו שלושה בנים של רבנים - ואוכלים טריפות ביום הכיפורים" - הגיע יום הכיפורים וזה עדיין היה מקשקש לו. אמנם, זה לא מנע אותו מלאכול טרפות, שקצים, רמשים. יכול להיות שלבניו אחריו, אם יש לו, כשמגיע

אפשר לראות את כל הימים האלה של הצומות והתעניות והאבלות ושאר הדברים, ושזה ירגיז אותי: אני פשוט אכעס על זה. וכשאני אכעס, אז קודם כל יש כעס כלפי מעלה - יש פסוק שהוא הפלא ופלא: "המזכירים את ה' אל דומי לכם" (ישעיהו סב,ו) תנדנדו לו, זה מה שהנביא אומר. תנדנדו לו עד שהוא יבנה מחדש את בית המקדש. אם לקחתי ממישהו דבר והוא מתייאש מזה ואומר: חבל על דאבדין, חבל על מה שהיה - אחרי שהוא מתייאש, לפי ההלכה, אף אחד לא הולך להחזיר לו אותו. אם בן אדם לא מתייאש, והוא עדיין מחזר ומחזר ומחזר איפה מוצאים את האבידה שלו - במקרה הזה צריך להחזיר לו את האבידה. לכן הוא אומר: "המזכירים את ה' אל דומי לכם". אם אני אומר שלא התייאשתי, שזה עדיין חסר לי, אז בסוף ה' יכול להגיד: אני לקחתי, אני אחזיר את זה בחזרה.

אנורקסיה יהודית

אפשר להגיד שבאופן רוחני, מה שקורה ליהודים עם בית המקדש, זה מה שקוראים לו ברפואה "אנורקסיה" - אחרי זמן זה כבר נהיה מחלה. קודם אני השתדלתי לא לאכול, והתאמצתי לא לאכול וכשאני רציתי זה נמנע ממני, אחרי זמן, המעי כל כך הצטמק שאני כבר לא יכול לאכול. יש אנשים שמתים מזה בגשמויות, יש אנשים שמתים מזה בנשמתם. הבעיה הזאת שהוא לא חסר



יום הכיפורים, זה סתם יום, יום אחד.

לנסות לעשות דברים יותר טובים, אבל - בוא נגיד כך - זה לא ידיר שינה מעיני ותנומה מעפעפיו.

מה אפשר לעשות?

יש כל מיני יהודים שאומרים: "מה לעשות, אנחנו חיים במדינה כזו, ופרוצה ומופקרת, וכזו וכזו", ועושים קרעכץ קטן; האמת היא שאני אפילו לא בטוח שאם זה היה בכוחו הוא היה משנה את זה, והוא בוודאי לא עושה שום מאמץ בקשר לזה. מה קורה כשמישהו מתחיל לכעוס? "להרגיז יצר הטוב על יצר הרע"? קודם כל יש בזה מעלה: כל סוג של רגש, בפרט כעס, דאגה, בנויים בין השאר על זה שזאת מין פעולה מתמשכת. נניח שמישהו הרגיז אותי ואני כועס על זה, באותו רגע אני רק כועס ושום דבר, אם אני יושב ומהרהר בזה, ואני יושב וחושב על זה עוד פעם ועוד פעם, ואני יושב וחושב עוד פעם, אני מגיע לרתיחה הגונה. כמו שרואים כשיש ריב בין אנשים: קודם מדברים, אחר כך נותנים סטירות לחי, אחר כך מישהו מוציא סכין או בקבוק שבור, ואחר כך הורגים אחד את השני... לא ניגשים מיד, אלא זה מתחיל וזה יותר ויותר מתחמם.

באו פעם לאחד מהצדיקים הגדולים ושאלו אותו: איך מתפללים. אז הוא אמר: כמו שמתקוטטים - אני אומר מילה והוא אומר מילה ואני אומר מילה והוא אומר מילה ואני אומר מילה, עד שאני מתרתח; ככה גם מתפללים. למה אנשים לא

סיפרה לי אישה אחת שהיא פרופסור לחסידות באוניברסיטה בלונדון, ישראלית: יום אחד היא נזכרה שהיא צריכה לחדש את הדרכון. אז היא הרימה טלפון לשגרירות ומצלצלת, מצלצלת, לשאול מה לעשות. הטלפון מצלצל ומצלצל ולא עונה, היא שוב מצלצלת ושוב לא עונה. היא מצלצלת איזה חצי שעה ובסוף מישהו אומר: "הלו, שגרירות ישראל". היא מתחילה לספר את הסיפור שלה, ואז הוא אומר לה: את יודעת איזה יום היום? והיא אומרת: לא, איזה יום היום? - היום יום כיפור! זה לא היה בכוונה היא פשוט אפילו לא הייתה מודעת לזה...

מה קרה להם, לאנשים האלה? מה שקרה להם זה הצטמקות המעי, הצטמקות הנפש מחמת המחסור. מפני שאם אני מונע מאדם משהו, אחרי זמן - כבר אין לו שום רצון. זו הבעיה של אנורקסיה, שאלה שהם אנורקטיים לפעמים כבר מגיעים למצב שהם יודעים שהם צריכים לאכול, אבל אין להם שום כוח לאכול, הם לא מסוגלים יותר לעשות את זה.

אותו דבר קורה כלפי בית המקדש. אנשים מאבדים את התחושה לגבי איך צריך להיות, ומתחילים לקבל את המצב, את הסטטוס קוו. אני מקבל את זה, ומקבל את זה בשלמות; אני אולי מצטער באופן תיאורטי, אבל זה לא מכאיב לי, ואני בוודאי לא עושה שום דבר. באופן תיאורטי, יש המון אנשים שיש להם רצון טוב לשנות את כל העולם מקצה לקצה,



לתורה. למצוא איזה קסם - אני אגיד את הקסם הזה שלוש פעמים, ארבע פעמים, 15 פעמים, ואז יקרה משהו. היה פעם סם, שקראו לו 'בלזור' שהיה נחשב כמועיל לזיכרון. יש פתגם שמופיע בספרים העתיקים: "הדור והדור (=חזור חזור) ולא תצטרך לבלזור". במקום לקחת את הסם, ולקוות שאני אזכור - אם אני אחזור זה בוודאי יעזור. כמה פעמים? מסופר שרבי חיים מוולוז'ין היה אצל הגאון מולינא ואמר לו שהוא חזר על מסכת ארבעים פעמים. אז הוא אמר: ארבעים פעם, ואתה חושב שאתה תדע?! הוא אמר לו: אז כמה צריך לחזור על זה? מה פעמים? הוא ענה: אין לזה שיעור בכלל, מאה פעמים זה גם כן לא מספיק.

היה פעם מישהו שהיה מאלף קרקס ברוסיה, שהיה מאוד מוצלח, זה היה בזמן שהיו קרקסים טובים. הוא אמר שהוא יכול לאמן כל יצור, כולל תרנגולת, לעשות כל מיני דברים. איך עושים את זה? עם המון סבלנות וחזרה, סבלנות וחזרה, גם התרנגולת תלמד לעשות כל מיני דברים שאתה לא מאמין שתרנגולת מסוגלת לעשות. אם אתה עובד עליה מספיק - אז היא תלמד.

זה נכון גם לגבי תורה. לא בגלל שאומרים שהיא נקנית ביגיעה, אלא מפני שזה כמות מסוימת של ידיעות ושל שימוש בידיעות, וזה דבר שעושים אותו בתרגול.

זה קשור גם בדברים שהם לא ידיעה; כשיושבים אנשים ומדברים ביניהם על

מתפללים? מפני שהם מוותרים מראש על העניין. כמו כשכותבים מחאה רשמית או בקשה רשמית: אני יודע שהמחאה לא תועיל והבקשה לא תועיל, זה לא מעלה ולא מוריד, אני אפילו לא כועס על זה, אלא מה, בשביל הפורמליות אני צריך לעשות את הדבר הזה, אז ממילא זה גם נראה כך. כאשר אני כועס אני לא מודיע למישהו שאני כועס, זה לא עובד ככה.

אחת העצות שנותנים בכל מיני עניינים היא שבן אדם יסיח את דעתו. כי כשהוא מסיח דעתו הוא שובר שרשרת של דברים. בן אדם יושב ומהרהר, ולא משנה אם זה הרהורי עבירה או הרהורי מצווה. הוא יושב ומהרהר, ועוד פעם יושב ומהרהר, ועוד פעם יושב ומהרהר, וכל פעם הוא רוצה לעשות עוד משהו, זה מין מנגנון כזה של היזון חוזר, וכשהוא פועל נוצר מזה משהו. אבל אם אני לא יכול לעשות אותו, לא נוצר שום דבר באופן רציני. אמרו ש"יגעת ולא מצאת אל תאמין" - מה זאת אומרת "אל תאמין"? - אל תאמין שיגעת מספיק. אם היית יגע מספיק, היית מוצא.

אגב, זה נכון גם כאשר בן אדם מאבד דבר ולא מוצא אותו בבית. אם מישהו ייגע, הוא ימצא אותו. השאלה היא כמה הוא יגע. אז יש מישהו שעושה בדיקה רופפת כלשהי ולא מוצא. ומי שיעבור על כל בלטה, סנטימטר אחרי סנטימטר, אי אפשר שיאבד לו בבית דבר ולא ימצא; וזה נכון לגבי הרבה דברים. כולם רוצים סגולות: סגולה לאהבת השם, סגולה ליראת השם, סגולה לאמונה, סגולה

המזכירים את ה' אל דומי לכם

את כל זה אני רוצה לחבר לעניין הזה של "המזכירים את ה'", המעוררים את ה'. אני יכול לעשות דבר רק כדי לקיים מצווה זו וזו, כדי לצאת ידי חובה; והרבה פעמים זה לא פועל, וזה לא עושה שום דבר. ואם יבואו אלי בטענות: למה לא עשית? אז אני אומר: הנה, אני עשיתי. אבל בתור עבודה זה לא מועיל. מה צריך? צריך להיכנס ראשו ורובו ושולחנו בתוך העניין, ולעבוד עליו, ולחזור ולעבוד עליו. הדברים האלה הם פועלים - בתנאי אחד: שכן אדם יושב ועובד על זה עד שזה תופס.

יש אנשים שיש להם נשמה שבנויה כמו סדן גדול של עץ; ובשביל להדליק אותו צריך או איזה מבער עם גז, או שאני צריך להשקיע בזה עוד זמן ועוד זמן ועוד זמן ועוד זמן עד שמשהו מתחיל לזוז, שוב, השאלה היא: כמה זמן זה לוקח? הרבה זמן.

מישהו מכם ניסה פעם לעשות חור באיזה קיר? אם אני עומד על אותו מקום וחורץ בו וחורץ בו וחורץ בו, אז יכול להיות קיר עבה, יכול להיות קיר קשה - בסופו של דבר נוצר חור. אבל אני לא יכול לעשות את זה אם אין לי סבלנות, ועוד יותר - אם אני מנסה בכל פעם לזוז למקום אחר, מתוך תקווה שהנה בפינה הזאת, שם יקרה חסד ורחמים. מפעם לפעם יש בחורים שנודדים ממקום למקום למקום, מאותו טעם: הוא מנסה לראות, אולי אם הוא משנה את המקום משיבה לישיבה וממקום למקום, הוא

משהו, האם כל הדיבורים האלה הם דברי אמת לאמיתיה? אבל כשאנשים מדברים יש עניין של "אז נדברו יראי ה'", ויקשב ה' וישמע" (מלאכי ג, טז). ומעבר לעניין של "ויקשב ה'" - כשמדברים יראי ה' ומדברים על יראת ה', בתוך כדי הדיבורים משהו חוזר ומשהו מתעורר. צריך לעשות את זה הרבה מאוד זמן. איך עושים אש מעץ? משפשפים שתי חתיכות עץ ביחד, ובסוף יוצאת מזה אש.

מישהו מכם ניסה פעם לשבור חוט ברזל? מכופפים אותו וזה שובר את כוחות האחיזה המולקולריים של המתכת. אני מעקם אותו פעם אחת, והכוחות האלה רק משנים צורה. אני מעקם אותו ולצד השני ולצד השני, לצד הזה ולצד הזה - אם אני עושה את זה מספיק, לא חשוב מה הגודל של הברזל, הוא בסוף יישבר. אין לו עצה. זה רק שאלה: יש דברים שזה קל, שאפשר לעשות אותם במחי יד, ויש דברים שצריך לעבוד עליהם, ועד שמשהו קורה צריך לעבוד עליו הרבה יותר זמן, אבל התוצאה היא אותה תוצאה. כמעט כל הכישלונות הם לא מזה שכן אדם לא ניסה, אלא מזה שהוא לא ניסה מספיק. יש דברים ומדרגות שאי אפשר להגיע אליהן בשום כמות של יגיעה. אבל יש הרבה מאוד שאפשר להגיע אליו. אם מישהו מתייגע הוא יכול לעשות כל מיני דברים, והתוצאות באמת מרהיבות. אבל כדי להגיע לתוצאות הללו אני צריך המון כוח רצון.



לישון, כשהיה כסף שילין איתו בבית. כשהיה מגיע אליו כסף, תמיד הכסף היה יוצא לפני שהוא היה הולך לישון, הוא לא היה יכול היה לישון אם כסף היה בבית. בני המשפחה שלו אמרו לו שזה יפה שכן אדם נותן ונותן, אבל מה השיעור לעניין הזה? הוא אמר להם: תדעו לכם, אני בטבעי איש קמצן, וכל נתינה קשה לי לתת - אני צריך לשבור את היצר הרע...

לכעוס על החורבן

בואו נחזור לנושא של בין המצרים. אני חושב שבימים האלו צריך פשוט לכעוס, לעשות "ימי כעס", ימי זעם. כשמישהו כועס, אז מפני שהוא כועס הוא מתחיל לזוז. מי שלא כועס לא אז, זה מה שהסברתי. הקדוש ברוך הוא נתן לנו את שבעה עשר בתמוז וגם תשעה באב, ונתן לנו את התקופה באמצע, או שאנחנו הוספנו אותה בעצמנו - לבכות, לייילל, להתפלל באפר ולעשות כל מיני דברים. אני יכול לשאול את עצמי: עברו כך וכך ימים, ימי בין המיצרים, וזה זמן שמקדישים לחשוב על דברים מסוימים - מה אני עשיתי בשביל שהדבר הזה ייגמר? יש כל מיני מעשים שאנשים עושים, אבל אם בן אדם יחליט שבגלל צער החורבן הוא רוצה בימי בין המצרים ללמוד פי שניים - זה גם כן עושה משהו. אבל כשבן אדם לא עושה שום דבר, אז שום דבר לא קורה.

בנוסף ספרד כתוב בשמונה עשרה:

יגיע לאיזה מקום ושם ייפתחו לפניו כל השערים הגדולים. בדרך כלל השערים נפתחים - כמו שכתוב על "נודע בשערים בעלה" - לפום מה דמשער בליביה. זאת אומרת: השערים נפתחים לפי מה שאני מנסה לפתוח אותם.

לפעמים אם הגעתי רחוק, אז שם משהו בא כמסייע. כמו שמסופר במנהרת השילוח; שהחוצבים בצד אחד התחילו לשמוע את הקול של החוצבים הצד השני, ואחרי זמן זה נפרץ. אגב, ממש כך כתוב במדרש: כנגד מה שאדם חותר להגיע אל הקדוש ברוך הוא, כך גם הקדוש ברוך הוא עושה חתירה להגיע אליו, עד שנפגשים. לפעמים יש מישהו שלא יודע את זה, כמה חסדים ורחמים יש עליו מלמעלה כדי שיחתור את החתירה הזאת... אבל, מהצד שלי - אני צריך לעשות. כשמישהו מנסה בכל פעם לעבור ממקום למקום, זה אולי עושה את החיים יותר מעניינים, יותר רבגוניים; זה לא עושה תוצאות.

אתם יכולים להגיד שאני מדבר דברים פסימיים, האמת היא שאני מדבר דברים מאוד מאוד אופטימיים. כשאני אומר ש"יגעת ומצאת תאמין" זה בעצם אומר: אתה תעבוד ותעבוד ותעבוד, ויש לדברים האלה תוצאות.

מסופר על הרבי מצאנז הראשון, שהיה איש גדול בכל מיני דברים, והוא היה מפזר צדקה לבלי שיעור. יש כל מיני סיפורים עליו, שהוא ממש לא היה הולך

ינהג ככה. לפעמים הוא משקיף ממרום, משקיף ממעון קודשו מן השמיים, והוא רואה מי הם אלה המכחים לו, והוא אומר: "אתה יודע, אולי בשביל אלה אפשר לחכות עוד איזה 3000 שנה". אם



אם אני מחכה שמישהו יבוא אליי, אז אחרי זמן מסוים שהוא לא מגיע - אני אלך לקראתו.



אלה הם הקהל שלי, זה הקהל שבפניו אני צריך להופיע, אז יכול להיות שכדאי לחכות עוד קצת. אבל, אם פעם תפגשו מישהו, או תפגשו קבוצה של אנשים, אם יש שם לפחות אחד ששווה את זה, אני אומר: טוב, באמת הוא בא עם הרבה אספסוף, אבל יש אחד שבשבילו שווה לעשות את העניין הזה.

בעצם העניין, אם אני מלא כעס וחימה, על כולם, על הקב"ה, למה לא? כתוב "אל תתנו דומי לו". אל תתנו לו מנוחה. כשבן אדם כועס על המצב, לא חשוב איזה מצב - אז השאלה תהיה: אז מה אתה עושה? יש דברים שונים שאנשים עושים.

"ומצפים לישועה". בן אדם אומר "כי לישועתך קיוונו כל היום ומצפים לישועה"; אם אני אומר את זה, אולי יצאתי מבחינתי כשישאלו אותי אחר כך בשמיים, בין השאלות: עשית כך, עשית כך, ישאלו אותי גם אם ציפיתי לישועה - אז אוכל להגיד שאמרתי שלוש פעמים ביום שאני מצפה לישועה, ואמרתי בפירוש שזה על החשבון של 'ציפית לישועה'. אז ישאלו אותי משמים: האם אתה ציפית לישועה כמו שאתה מצפה לארוחת ערב? אני אוכל להגיד: לא דומה, ולא דומה לדומה; איך אתה רוצה להשוות? ארוחת ערב זה ארוחת ערב. לכן זה גם פועל ככה... אם אני מצפה לאיזה דבר, יש דברים שאני לא יכול לעשות ויש דברים שאני יכול לעשות. אם אני מחכה שמישהו יבוא אליי, אז אחרי זמן מסוים שהוא לא מגיע - אני אלך לקראתו.

אני רוצה להגיד לכם, מה שאמרתי כבר הרבה פעמים: מי שבונה יהודי אחד אז הוא בוודאי מוסיף בבניין בית המקדש. מי שלומד מסכת אחת - לפחות הוא משפר את הטיב של 'המצפים לישועה', את הטיב שלנו. לפעמים הקב"ה מסתכל ואני אומר: "אל דומי לו!". והוא מסתכל למטה ורואה מי אלה שמצפים לו... קרה לי כבר דברים כאלה: יום אחד עושים קבלת פנים, אני מציץ החוצה ורואה מי בא לקבלת הפנים: שלושה חתולים מצורעים. אז אני לא ממחר - כי בשביל אלה אין שום סיבה לרוץ... אני לא מוצא שום סיבה שהקדוש ברוך הוא גם לא

להם מסתמים באוזניים, הם ככה עשויים. כשהם צוללים הם סוגרים גם את האוזניים וגם את הנחיריים, ואז הוא יורד, צולל, ושוב יוצא ופותח אותם בחזרה. זה חוסך המון בעיות. זה מה שעושים כלבי הים. לגבי דברי מוסר, יש לאנשים מסתמים, כמעט לכולם. אדם שומע דברים, וסותם את הפתחים המתאימים, ובאמת שום דבר לא קורה.

אני מדבר לא כל כך על הצד של "אוי מה היה לנו", אלא על הצד של "איך אנו עושים שלא יהיה לנו עוד", אז על ידי זה אני עושה איזו נקודה של תיקון, והנקודה הזו של תיקון יכול להיות שהיא לא תרחיק ללכת הרבה, אבל ללכת לאיזשהו מרחק זה בעצמו דבר מועיל.

יש דרשנים שיש להם קול טוב, וזה מעורר כשהוא אומר לעשות דברים. הקב"ה לא נתן לי את הקול הזה, את הסוג הזה של קולות שיוצאים בצריחה גדולה, וזו בעיה, זה חיסרון. אז אני רק רוצה להגיד: לדבר בקולות האלה כך שכל אחד יקפוץ, אני לא יכול. להגיד לכם דברים בשקט, אני מסוגל. אם הייתם שומעים את הדברים האלה הייתם יודעים שזה מספיק ושזה צריך להקפץ, אלא אם כן מישהו לא רוצה לשמוע.

אם אני דוקר באצבע והוא מזיז את הרגל - שום דבר לא נפגע במערכת העצבים שלו. מה יקרה אם דוקרים מישהו בידיים, ברגליים, במקום אחר - והוא לא מגיב? אז הוא חולה והוא צריך לדעת שזה מצב גרוע מאוד. צריכים לעשות לו תחיית המתים, שזה לא דבר פשוט. אנחנו מנסים ללמוד להיות יהודים, אנחנו מנסים איכשהו ללמוד להגיב לזמן, להיות עם רגישות לזמן. שנבכה בתשעה באב ונשמח בשמחת תורה ולא להפך. זה עניין של רגישות, להיות רגיש לחילופי הזמנים. קורה שמגיעים ימי בין המצרים, ובן אדם באמת מרגיש את העניין הזה ואת החיסרון, מפני שמזכירים לו. מה קורה אם בן אדם לא מרגיש את החיסרון בימי בין המצרים, אלא מרגיש אותו בדיוק בחנוכה? זה גם כן משהו. אם הוא לא מרגיש לא פה ולא שם - קודם כל יש לי עכשיו סיבה לבכות: למה אני כמו בול עץ? מה שנקרא בתניא: "טמטום הלב". אני לומד, אני שומע, אני קורא - שום דבר לא עושה עלי רושם. אני שומע - והכל בסדר. יכול להיות שאני אומר את זה, יכול להיות שאני לא אומר את זה - ועדיין התגובה שלי היא: בסדר, שמעת.

בתניא יש עצות לזה, אני לא יודע אם העצות עובדות. טמטום הלב בא מזה שהבן אדם נעשה כמו עץ. אז מה עושים לאיש הזה? לשבור אותו, להכות אותו. ואגב, לפעמים זה מועיל. סיפרתי לכם כבר בפעם הקודמת על כלבי ים שיש

על גלות וגאולה בתורת החסידות

ביטאון חב"ד, תשכ"ג



העולם החומרי המסתיר והמחשיך.

בתפיסה הכללית ביותר, גלות הריהו התייחסות בלתי נכונה בין דברים. בכל מקרה שהיחסים הנכונים הראויים על פי האמת אשר בין הדברים בעולם, או באדם, אינם באים על תיקונם, כשאין העליונים עומדים במקומם הגבוה, וכאשר הנמוכים בדרגה נמצאים למעלה, הרי זו היא גלות. אכן, בהבנה כוללת כל כך של המושג הגלות, לא רק גלות ישראל מארצו או שיעבוד ישראל נכללים ב"גלות". אלא עצם סדריו של העולם הקיים, אף הם בעומקם ובפנימיותם - גלות.

הבנה מוגדרת יותר של הגלות מדגישה יותר את הדברים: הגלות מתבטאת בדרך שלכאורה, למראית עין יש קיום סדיר ותקין, בעוד שמבחינה פנימית יש באותו מצב פגם יסודי, סתירה שאינה ניתנת ליישוב. ומשום כך הסמל לגלות הוא השינה, החלום. "אני ישנה וליבי ער" - אני ישנה - בגלותא. והחלום מבטא את הגלות, בהיותו אף הוא עצמו צירוף כעין

חיי עם ישראל בכללותם עוברים בתוך מחזורים גדולים של גלות וגאולה. על כן העיון של מושגים אלה איננו רק בתופעות החיצוניות החומריות של הדברים, אלא יותר מזה ועמוק מזה - בתכנים הפנימיים, במהות הרוחנית ובבעיות: מפני מה ולשם מה?

גלות מתגלה בצורות שונות, בדרגות שונות של עמקות בכל המציאות כולה. והרי מחזור הגלות והגאולה מתעמק והולך, נעשה פנימי יותר ויותר ככל שמרבים לחשוב בדבר, ככל שמוסיפים להיכנס יותר אל הצד הרוחני של התופעות החיצוניות.

גלות ישראל מארצו היא הגלות הגדולה, הניכרת והמפורשת. אך לפנינו ממנה מצייה הגלות של ישראל בתוך עצמו, גלות התמצית הרוחנית, גלות "ישראל" שבישראל בתוך החומריות. והיא היא גלות הנפש האלוקית בתוך ההסתר וההעלם של הנפש הבהמית. ועוד פנימה מזאת - הגלות של שכנית ה' בתוך עולמנו, גלותו של האור האלוקי בתוך

כל המאווים והרצונות הרגילים - הריהו חש בהם ככל אדם אחר. כשמגיעים ומטרות של חומריות וגופניות הם המשפיעים על דרכו למעלה בחיים. ואם כן, חייו מתנהלים במסגרת כפולה, המלאה סתירות פנימיות ואף על פי כן, אין הוא חש כלל כי קיימת סתירה כזו. כמו בחלום, מתקבלת התמונה הקיימת של המציאות ללא הבנה כי מצב זה לא ייתכן שיימשך.

ועוד עמוק וכללי מזה הוא חלומו של העולם כולו, החלום שבתוכו מסתתרת גלות השכינה. שהרי בעולם, אשר חיו



**אין העולם מרגיש
כי מציאותו תלויה
ברצונו המתמיד,
המתחדש תדיר,
של בורא העולם.
וכל מציאות בעולם
בונה את עצמה
כמרכז, חשה כאילו
היא קיימת לעצמה,
בזכות עצמה, ללא
קשר עם האלוקות.**



זה של תקינות וסדירות שלמראית עין, המכסה על דברים שאינם נכונים, שאינם מסוגלים להיות נכונים. שהרי החלום הוא צירופם של דברים, מאורעות, תופעות בעולם אשר אמנם כל אחת מהן יכולה לעמוד לעצמה, אך צירופן יחד הוא בלתי אפשרי לחלוטין. ועם זאת, המאפיין את החלום, הלא הוא הרגש הפנימי שבו - שכל זה הוא נכון, שבשעת החלום הבלתי אפשרי נעשה מציאות קיימת, מובנת כביכול מעצמה.

"בשוב ה' את שיבת ציון היינו כחולמים", כי ימי הגלות אינם אלא חלום ביעותים ארוך, חלום שבו "חולם" העם היהודי כאילו קיומו הלא טבעי, הוא אפשרי, נסבל - ניתן להבנה כלשהי.

מן הבחינה הנפשית הרי הגלות היא המצב בו נמצאים רוב בני האדם. כאשר מצד אחד בשעת התפילה ועבודת ה' חי האדם חיים נעלים, כאשר בלימוד התורה ובזמן התפילה הריהו מזהיר כי חיי החומר והגוף שלו אינם אלא טפלים בלתי חשובים לחייו הפנימיים והאמיתיים, חיי רוחו ונפשו. כאשר אדם חושב אז (באמת ובתמים, עד כמה שאפשר לקרוא להרגשה חולפת כעין זו בשם "אמת") כי חייו האמיתיים אינם אלא דרכו ומאמציו להתקרב אל ה', לנסות להפוך את עצמו לכלי אשר האור האלוקי ישרה בתוכו. ואילו מן הצד השני לאחר התפילה ושלא בשעת לימוד תורה, חיי אותו אדם עצמו חיים חומריים לגמרי. כל תשוקותיו ושאיופותיו של אדם סתם,

ומצומצם, עולם של מיצרים וגבולים. ובתוך העולם המוגבל הזה, הכוחות העילאיים של הנפש משתתקים - עקב הצרות, עקב חוסר יכולת להתפתח, בגלל המציאות המנוגדת לחיים אמיתיים - ונשארים פועלים רק כוחותיה הפשוטים



**החלום, כל כמה
שהוא בלתי מציאותי
יש לו משמעות עמוקה
מאוד של מציאות:
הוא נותן את האפשרות
לחיים להמשיך הלאה,
גם בתנאים
הגרועים ביותר.**



יותר, שהם מצד אחד אמנם כוחות ראשוניים, אך מצד שני - אין עימהם הכרה והבנה. אין זאת אומרת שאין כלל יכולת להבין ולהשיג גם במצב של גלות, אולם, ההבנה שבגלות נשארת מרוחקת מן החיים הממשיים. אף שהשכל משיג במופשט כי אין הדברים כפי שהם נראים מבחוץ, וכי יש פנימיות ופנימיות עמוקה ממנה, עדיין אין הדברים מגיעים עד להכרה ממש. כי הגלות מבוססת על חסרונה של הדעת - של הכוח המקשר

אינם יכולים, אך לא לרגע אחד, להינתק מן החיים האלוקיים השופעים בתוכו, החיים של אור ה' הממלא את כל העולמות. כל הנבראים בעולם, הגדולים כקטנים, העליונים המכירים את גדולת ה' כמו אלה המסוגלים לשכוח את מציאותו, או אפילו "להכחשה" - כולם חיים רק בכוח זה השופע בהם. ועם זאת - אין העולם חש בשפע המחיה אותו, אין העולם מרגיש כי מציאותו תלויה ברצונו המתמיד, המתחדש תדיר, של בורא העולם. וכל מציאות בעולם בונה את עצמה כמרכז, חשה כאילו היא קיימת לעצמה, בזכות עצמה, ללא קשר עם האלוקות. ואם כן, הכוח האלוקי, שהוא הוא תמצית החיים, שהוא ה"אני" האמיתי של כל הדברים מסתתר ומתעלם בתוך כיסויו המרובים, ומתגלה בצורות מוזרות לא אמיתיות ולא טבעיות. "היתפאר הגרזן על החוצב בו?" אך הלא כל חלק מן העולם עושה זאת, בתוך התחושה שלו כאילו הוא נפרד מן השפע האלוקי, כאילו אינו תלוי בו ואינו חלק ממנו. וגם זה הוא - חלום, חלום של העולם, המנסה לחלום שהוא נפרד - כשגם החלום הזה בא מכוח עליון, משפע שאינו ניתק בפנימיות והסתר מן המקור הראשון.

ועדיין יש מקום להוסיף ולעיין בדברים. מה הוא הדבר המאפשר לחיי חלום אלה להימשך? משום מה אין האדם, העם, העולם, מתעוררים ממצבם המוזר הזה? ויתר על כן, מה הוא הדבר היוצר את החלום? והתשובה לכך היא שכל גלות היא בבחינת "מצרים" - עולם מוגבל



מצד ההבנה השכלית המופשטת לבין החיים הרגשיים והמציאותיים. וכל עוד אין כוח נפשי להוציא את המסקנות מן הדברים הרי נשארים החיים רק בגדר "חלום" - יודעים הכל, מבינים כי כל זה הוא מוזר ובלתי ניתן ליישוב אמיתי - ואף על פי כן ממשיכים באותו אורח חיים, באותה גישה עצמה אליהם. ומאחר שאין הכוח ההבנה בנפש בפועל, הרי מצויים כוחותיה העליונים במצב של הסתר - אף הם בגלות. ואילו המתגלה בנפש, בעם ובעולם הוא רק הצד החיצוני, קליפתם של הדברים. אמנם, בשום מצב של גלות אין ההסתר מגיע עד כדי כך שיכבה ויעלים לגמרי את צורה של הפנימיות, של המהות האמיתית, אך אף על פי כן, החלק שמתגלה בתוכה אינו חלק ההכרה שבה, אלא רק מהות יסודית יותר שאותה אי אפשר כלל להעלים - כוח האמונה.

נמצא אפוא שפנימיותה של הגלות היא שקיעתו של כוח ההבחנה וההבדלה בין דברים, ביטולה או הסתרתה של החכמה שבנפש, שהיא המבררת את המעשים והגילויים החיצוניים בהתאם לתוכנם הפנימי. ומשום שאין עוד יכולת להבחין בין דברים, יכול להשתרר מצב חלומי, כאשר אותו אדם, אותו עם, יעשה וישאף לדברים שונים, אפילו מנוגדים זה לזה, מבלי לחוש שאי אפשר לצרפם.

גלות היא לכן - מצב המכיל את שברו בתוכו - מוזר בלתי מציאותי - וקיים בכל זאת.

עם כל מה שיש לומר על הגלות, הרי עוד שאלה אחת מצויה ברקעם של הדברים - מהו תפקידה של הגלות?

הסברה לעניין זה ניתנת לנו בדימוי האחר של הגלות - דימוי הגרעין הנזרע בארץ. מצד אחד הגרעין הנזרע בארץ מונח בתוכה עד להרקבו, אין הוא שומר

בין ההבנה השכלית המופשטת לבין החיים הרגשיים והמציאותיים. וכל עוד אין כוח נפשי להוציא את המסקנות מן הדברים הרי נשארים החיים רק בגדר "חלום" - יודעים הכל, מבינים כי כל זה הוא מוזר ובלתי ניתן ליישוב אמיתי - ואף על פי כן ממשיכים באותו אורח חיים, באותה גישה עצמה אליהם. ומאחר שאין הכוח ההבנה בנפש בפועל, הרי מצויים כוחותיה העליונים במצב של הסתר - אף הם בגלות. ואילו המתגלה בנפש, בעם ובעולם הוא רק הצד החיצוני, קליפתם של הדברים. אמנם, בשום מצב של גלות אין ההסתר מגיע עד כדי כך שיכבה ויעלים לגמרי את צורה של הפנימיות, של המהות האמיתית, אך אף על פי כן, החלק שמתגלה בתוכה אינו חלק ההכרה שבה, אלא רק מהות יסודית יותר שאותה אי אפשר כלל להעלים - כוח האמונה.

מצד אחד כוח האמונה היא כוח יסודי מהותי ראשוני בנפש - שכן היא מבטאה את החלק היציב שמאומה לא יכול לקרות בו, שלעולם לא יוכל להתמוטט. ואף כי יגברו ההסתרים והחושך כמה שיגברו, הרי בכל עת, יתגבר כוחה של האמונה. שכן האמונה הריהי בעצם הגילוי של עצם מהות החיות הממלאה כל מצוי. ומאידך, מאחר שהאמונה נעלה היא כל כך במקורה ושורשה, הרי בתוך חלקי הנפש וההכרה המגלים - היא מתגלה דווקא בצורה שאינה גבוהה ועליונה. כי מאחר שהיא מלמעלה מן הדעת, הרי אין הדעת מסוגלת להעריכה ולשופטה. ומשום כך עשויה האמונה להגיע גם לדרגות אשר

וכוח הצמיחה הזה שהוא כמעט בלתי מוגבל יזרום בתוך הגרעין המוגבל, עד שגרעין זעיר יוכל להפוך לעץ ענק - השואב מן האדמה את כוחותיה, את הצמיחה המצויה בה. אלא שאין הגרעין השלם יכול לעשות זאת, שכן הריהו מציאות לעצמו, קיום לעצמו, ואין לו קשר עם כוח הצמיחה שבאדמה. אכן, מן האדמה הוא בא, ואף על פי כן אינו יכול לשאוב ממנה כל עוד הוא לעצמו, גרעין של פרי מיוחד. ולכן - טומנים את הגרעין באדמה, והגרעין צריך שיתבטל בתוכה, שיבטל בה את כל צורתו החיצונית, את כל מה שנראה מבחוץ כעצם הגדרתו - ואז כאשר ניצוץ כמוס של המהות נשאר מן הגרעין הנרקב- אז מתחיל הוא לשאוב את כוחה של האדמה - עולה ומצמיח עץ אדיר וענף כתבניתו.

וכן הוא גם בדרגות הגבוהות יותר של עלייה משלב לשלב. אין נפש החיים יכולה לעלות מעבר לאותה דרגה בה היא מצויה כבר, או מעבר למה שטמון בתוכה. אך הגאולה היא מעבר לשלב גבוה יותר של קיום, לעלייה למדרגה רמה יותר - ועל כן נחוצה ירידה צורך עלייה. התבטלות ה"אני" המכיר והמבין, ירידה אל שלב נמוך של אמונה ללא דעת, של חלום שאינו קשור אל המציאות. כדי שבתוך הירידה הזו תמשיך מציאותו של האדם, חייו של העם, מהותו של העולם, שפע חדש של דרגות גבוהות יותר דווקא מתוך המציאות הנמוכה לכאורה של התנאים החיצוניים.

עוד על מציאותו העצמית שלו, הוא הופך להיות כמעט אין, כשמראהו וכל תכונותיו מתבטלים כמעט לגמרי. ומאידך - הגרעין הוא תחילתם של חיים חדשים, מן הגרעין צומח עץ השלם - בתוספת מרובה על העיקר. וכיוצא בזה נאמר במדרש על גלות ישראל "וזרעתה לי בארץ" - שאין אדם זורע קב אלא אם כן רוצה הוא שיצאו ממנו כמה וכמה קבין.

וכאן יש להדגיש: אין זה מקרה, צירוף נסיבות בלבד לזרוע את הגרעין לפני שהוא צומח. זריעתו של הגרעין היא השלב ההכרחי לפני גידולו. ועל כן, כיוצא בזה: אין הגלות שלב של מקרה, של עונש גרידא הבא לפני הגאולה. הגלות היא המכשיר ההכרחי, שבהכרח חייב לבוא לפני הגאולה, אין גאולה ללא גלות קודמת לו. וכן נאמר באברהם "גר יהיה זרעך בארץ לא להם"- כדי שתוכל להיות עבורם יציאת מצרים, עם הגילויים העליונים שבה.

אך משום מה צריך הגרעין להיזרע בארץ כדי לצמוח, מדוע חייב הוא להירקב כדי שיוכל לגדול? והבנת הדבר באה מצד ההתבוננות במהותה של הצמיחה. הגרעין השלם, המוגמר ובשל הלא הוא יחידה שלמה, סגורה ומיוחדת של חיים. אולם, הגרעין אינו יכול לתת ולהצמיח אלא את המצוי בו כעת, ואם כן לא יכול הגרעין השלם להוסיף ולגדול. משום כך דורש הגידול שיינק הגרעין את שפע החיים הנוסף הדרוש לו מתוך האדמה, מכוח הצמיחה הגולמי המצוי באדמה.



החלום, כל כמה שהוא בלתי מציאותי יש לו משמעות עמוקה מאוד של מציאות: הוא נותן את האפשרות לחיים להמשך הלאה, גם בתנאים הגרועים ביותר. לולא החלום, לולא היות החלום מסוגל להכיל בתוכו את הניגודים הבלתי מתיישבים, אי אפשר היה קיום הנפש בגלותה, בירידתה לצורך העלייה, ובמקום שיחולו משברים, ירידות ונפילות באה במקומם הגלות - שעם הכאב שבה נוסף בה משהו מן החלום, מן היכולת למזג בכל זאת את רצונה הפנימי האמיתי של הנפש המאמינה עם המציאות הזרה, שאינה מקבלת ואינה סובלת זאת.

והגאולה, אף שהיא לכאורה שלב שלם וחדש, שאינו קשור כלל עם הגלות הקודמת אינה אלא המשכה, סיומה ההכרחי של הגלות. כל עוד מצוי העובר בבטן אמו הריהו משולל כל חוש, חיי חיים מצומצמים מוגבלים ומוזרים. אך עברו הוא הזמן בו עובר הוא את השינוי - ממה שהוא שאין בו ממש, מטיפה שאין בה חיים שלמים למציאות שלמה גמורה של אדם. ולכן, כאשר נגמר שלב ההכנה, שלב הגלות, מגיעה הגאולה המגלה לעין כל את הדברים שבסתר צמחו והתפתחו בעול הגלות. ומשום כך ככל שמרה היא יותר הגלות, וככל שארוכה היא יותר - הריהי מכינה להתגלות שלמה ועליונה יותר של מה שנעשה בסתר, של גאולה שלמה יותר.

'שפע רב'

גיליון חודשי מתורתו של הרב עדין אבן-ישראל שטיינזלץ זצ"ל

'שפע רב' הוא גיליון חודשי מתורתו של הרב עדין אבן-ישראל שטיינזלץ. בגיליונות מאמרים, שיחות, קטעים, התוועדויות וסיפורים, שמטרתם לפתוח צוהר עבור מי שרוצה, אל הרב; לתורה שהוא לימד, לדרך שהוא סלל, לתביעות שהוא הציב ולחלומות שהוא חלם. הרב עדין לימד וחינך לדרך חיים יהודית שלימה. דרך של קדושה ושל חיים, דבקות ופתיחות, מחויבות עמוקה לעם היהודי, ומסירות אמתית לקב"ה.

הרב מעולם לא הסתפק במה שפעל, וראה בכל עבודתו ומפעליו רק הקדמה לפעולות גדולות יותר שיש להוציא לפועל בדרך לתיקון השלם.

אנו מקווים שתוכלו למצוא ב'שפע רב' משהו מכל אלו. בתקווה שהדברים יכנסו למוח וללב, יאירו ויעוררו.

**ההפצה של הגיליון מתרחבת! ניתן להזמין כמות
עותקים לישיבות מדרשות בתי כנסת ומוסדות שונים
לפרטים: 058-482-5555**

**כמו כן, ניתן לפנות לבירור על נקודת החלוקה הקרובה
למקום מגוריהם - או לפתיחת נקודה חדשה.**

אהבתם את הגיליון? נשמח לעזרתכם בהמשך פרסומו והפצתו.

לתרומה עבור הגיליון



לקבלת גיליון
דיגיטלי חודשי



תקוע



תלמידי הרב שטיינזלץ

**מרכז שטיינזלץ
למד את עמי**

